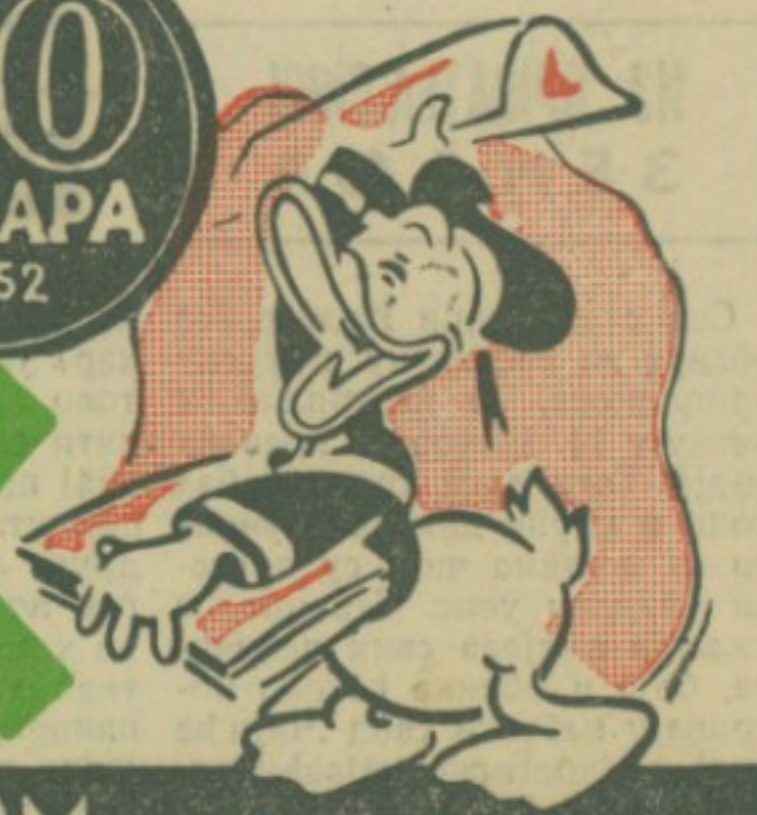


ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

20
ДИНАРА
1952



Година XXIII — Број 501
Субота, 5. август 1961.

ИЗПАЗИ СУБОТОМ



НАЈСТАРИЈЕ
НОВИНЕ



Погодили сте: ово је кинеско писмо. Али, вероватно и не слућите да је то снимак најстаријих сачуваних новина на свету које потичу још из 5. века.

ИМПЕРАТОР
НА СИЛУ

Публијус Хелвијус Пертинакс (126—193) римски император, почео је живот као улични продавац хумора, а затим је постао учитељ, па војник, скупљач пореза, адмирал и војни управник Британије. Јануара 193. године после убиства императора Колумбуса, био је под претњом смрти и против своје воље изабран за римског императора. Владом је свега 87 дана али је за то кратко време извео неке веома мудре реформе. Убио га је један преторијанац који је такође раније био хумуриџа.

У КУЋНОМ
ЗАТВОРУ



У 16. веку нежењеним грађанима енглеског града Ливерпула законом је било забрањено да после девет часова увече буду на улици. Казне за прекршење овог закона биле су веома строге и због тога су људи добро пазили да се о њега не огреше тако да су сви нежењени мушкарци већ после осам часова хитали својим кућама.

ФЛАШ ГОРДОН



Полиџикин Забавник
захваљује својим
читаоцима и редакци-
јама листова на чес-
тишћкама њоводом
ПЕТСТОТОГ броја

ИЗ ПРИЈАТЕЉСКИХ
ЗЕМАЉА

ПРАЗНИК ЗМАЈА

Сви становници Индије, без обзира на кастинску и верску припадност, с нестрпљивом очекују 14. јануар — празник змаја. Тога дана кровови, балкони и круне дрвећа начичкају се људима чији су погледи уперени у вис. Стотине хиљаде змајева свих величина, боја и облика гетово покривају небески свод. Чији ће змај да достигне највећу висину? Који ће у „двобоју змајева“ да обори више папирних противника? Место оборених заузимају нови, још шаренији и лепши. У пуштању змајева не учествују само деца, већ и одрасли јер то је заједнички празник свих њих.

Празник пуштања змаја стар је око хиљаду година и ево шта о његовом пореклу прича једна легенда.

Живео је некад у Индији лекар Унани који је више веровао у лековиту моћ природе него у лекове. Једног дана дошао му је гласник једног краља с поруком да одмах дође у двор. Краљу је вид нагло слабио и сви лекови нису

могли помоћи. Хаким (лекар) је рекао краљу да је готово сигуран да ће му излечити вид без лекова само ако овај пристане на један експеримент. Знајући већ да му други лекари ништа нису могли помоћи, краљ је пристао на хакимов предлог, и овај је тада узео већи комад белог папира, везао га каналом за један крај и пустио у ваздух. Али, тек што се папир мало уздигао, краљ га више није видео. Тада је лекар за белом пустио у ваздух обојени папир. Краљ га је пратио погледом све до висине од сто метара. Хаким Унани је онда оставио папир на тој висини захтевајући од краља да сваког дана у току читаве једне седмице посматра тај папир по неколико часова. После тога папир је пуштен на висину од 300 метара и — краљ га је видео. Неколико дана касније светло обојени папир пуштен је на висину од 400, а затим 500 метара. Краљ је одушевљено изјавио да лепо види црвену мрљу:

његов вид био је потпуно излечен.

Глас о краљевом оздрављењу брзо се проширио по читавој земљи. Пуштање шарених папира — змајева — које је хаким назвао „пап-анг“, што значи „оно што лети по ваздуху“ постало је омиљена забава, па је чак уведен и један дан у години посвећен томе. Он се и данас слави као општи народни и државни празник.

ПАЗИТЕ СЕ

Управљање аутомобилом не повољно утиче на рад срца и крвоток. Лекари са универзитета у Келну утврдили су знатно повишење крвног притиска и убрзање пулса код возача не само ако брзо возе на слободном аутомобилском путу него — можда и више — приликом лаганог важења у закрченим улицама великих градова. Стално напета пажња возача проузрокује овакве појаве, а оне су исте код искусних возача као и код почетника који су још више приморани на пажњу. У сваком случају треба водити рачуна о томе да се од тела не захтева више него што је оно у стању да издржи. То важи како за оболеле од срца и крвних судова тако и за потпуно здраве људе.

ПРВА ЈАВНА
БИБЛИОТЕКА

Уз помоћ Унеска у Аману ће бити ускоро отворена прва јавна библиотека у целом Јордану. У њој ће се налазити књиге на арапском и енглеском језику.



РОДЕ ИЗ УКРАЈИНЕ

Познато је да су роде веома привржене једна другој. Али, догађај који се пре неколико година збио у једном украјинском селу превазилази све до сада познате примере.

Један пар рода савио је себи гнездо на крову једне старе цркве. Ту су роде провеле читаво лето. А када је дошла јесен, пар се раздвојио: мужјак је са осталим родама одлетео на југ, а женка је остала у Украјини. Ненавикнута на оштре украјинске зиме, она је страховито патила од хладноће и често је била принуђена да тражи уточиште у некој штали или житници.

Пролеће је поново дошло и с њим се вратио мужјак. Пар се тада преселио у своје старо гнездо да ту излеже и подигне младунце.

То се понављало три године. Међутим, четврте године мужјак је остао поред женке и заједно са њом подносио је све недаће које доноси зима. Тако су заједно живели и лети и зими још три године — све док их четврте није убио неки ловац.

Прегледајући тела убијених птица сеоски ветеринар је открио на женки трагове неке

старе озледе која јој није дозвољавала да крене са осталим родама на дуга путовања до Африке. Женка је због тога била приморана да зиму проводи у Украјини. Мужјак је, међутим, дедио њену судбину из привржености јаче од нагона који хиљадама година тера птице селице у топлије крајеве.

НОВА ХИПОТЕЗА О АТЛАНТИДИ

Да ли је Атлантида икад постојала и где је она могла бити? Ово питање мучи научнике још одавно, од времена кад је Платон објавио старогрчку легенду о нестанку острва Атлантиде у таласима Атлантског океана.

Научници су досад изнели веома много мишљења о Атлантиди и месту њеног постојања. Једни су сматрали да су стари Грци говорили о Атлантиди имали у виду далеки континент Америку, други су веровали да је Атлантида у ствари група Канарских острва.

Недавно је грчки стручњак за земљописе Ангелос Галанопулос изнео нову теорију о Атлантиди. По његовом мишљењу Атлантида је настала у неком великом земљотресу, или низу земљотреса, који се догодио од краја XVI до почетка XIII века пре наше ере и који је био праћен снажном ерупцијом вулкана у Егејском мору, недалеко од острва Крита. Галанопулос чак тврди да је Крит био саставни део Атлантиде, а да се њен централни масив, који је касније потонуо на дубину од 400 метара, налазио негде у рејону садашњег острва Санторина. Занимљиво је да се време нестанка Атлантиде које су научници израчунали на основу проучавања историје великих земљотреса, потпуно поклапа са подацима старогрчких аутора.

НОН СТОП ДО
АУСТРАЛИЈЕ

Лет млазним авионом са дуга крилима — од Велике Британије до Аустралије, без успутног слетања, остварен је за свега 20 сати.

КОЛИКО ЈЕ СТАРО ЈАЈЕ

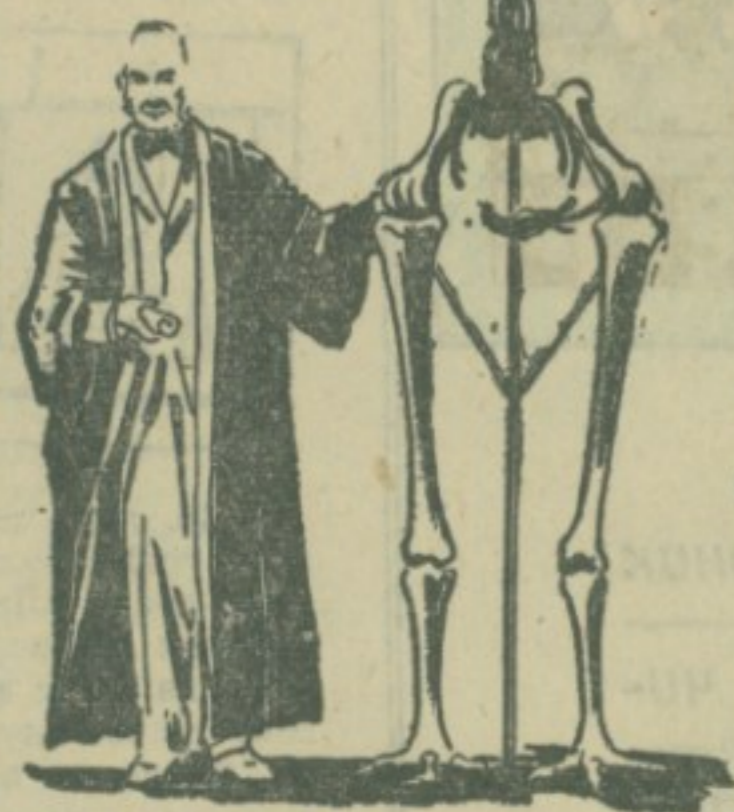
Ако на 877 грама воде додате 123 грама соли добићете раствор чија густина износи 1.088. Помоћу овог раствора лако можете одредити колико је старо једно кокошје јаје. Ако јаје спуштено у раствор водоравно лежи на дну: снесено је тог истог дана или дан раније. Ако је другога дана — шири крај јајета мало ће се подићи према површини. Нагиб уздужне осе јајета према дну повећава се из дана у дан. Тако ће трећег дана у гао нагиба износити 40 степени; дванаестог дана 45, а петнаестог 60 степени. Тридесетог дана јаје стоји усправно у води, с врхом на доле. Најзад ће се јаје „одлепити“ од дна и испливати на површину.



Ripley's - Веровали или не!

ЦИНОВСКА
ПУХАРА

(LUCOPERDON BIGANTEUM)
НАРАСТЕ ЗА
ЈЕДАН ЈЕДИНУ НОЧ
ДО ВЕЛИКИНЕ
12-ОГОДИШЊЕГ
ДЕЧАКА



РИЧАРД ОВЕН

ЧЛАН БРИТАНСКОГ ЛЕКАРСКОГ ДРУШТВА РЕКОНСТРУИСАО ЈЕ ЧИТАВ СКЕЛЕТ ДИНОСАУРА, ЦИ-
НОВСКЕ ИЗМИРЛЕ ПТИЦЕ, САМО НА ОСНОВУ
ЈЕДНЕ КОСТИ НОГЕ
ТОСАД ВИШЕ ГОДИНА ОТКРИВЕНО ЈЕ ЈОШ КОСТИ-
ЈУ И СКЕЛЕТ КОЈЕ СУ ОНЕ ЧИНИЛЕ БИО ЈЕ
ДО НАЈЗНАТНИЈИХ ПОЈЕДИНОСТИ ИСТОРЕТАН СА
ОНИМ ШТО ГА ЈЕ ОВЕН РЕКОНСТРУИСАО



АЛИС СВИНИ

ИЗ БЛЕКСТОНА (САД)
МАЈКА ЈЕ ТРИ ДЕВОЈЧИЦЕ —
ДОРИС, РОБЕНЕ 17 ФЕБРУАРА 1957
ЛИНЕ, РОБЕНЕ 17 ФЕБРУАРА 1958
И ЛУСИЛЕ, РОБЕНЕ 17 ФЕБРУАРА 1959

НАЈСРЕЊИЈИ НЕСРЕЊАН
СЛУЧАЈ У ИСТОРИЈИ

КОЧИЈЕ У КОЈЕ СУ БИЛА УПРЕГНУТА
4 КОЊА И У КОЈИМА СУ СЕ
НАДАЗИЛА 3 ПУТНИКА СУРВАЛА
СУ СЕ НА ПУТУ ИЗМЕЂУ ХВИТБИЈА
И ОКЕРБОРА (ЕНГЛЕСКА)
У ПРОВАЛИЗУ ДУБОКУ 32 МЕТРА
ПРИ ЧЕМУ СУ СЕ 3 ПУТА ПРЕВРЊАЛА
У ВАЗДУХУ

ИПАК СВА 3 ПУТНИКА И СВА 4 КОЊА
И КОЧИЈА НИСУ ЗАДОВИЛИ НИ
ОГРЕБОТИНУ!
(1809)



ЖИТНИЦА - ВРТ

КРОЗ КРОВ ЖИТНИЦЕ КОЈУ
ЈЕ 1757 САГРАДИО
ЏОЗЕФ СТОДЕР
ИЗ КЕНЕБАНКА
(САД)
ИЗРАДО ЈЕ ОГРОМНО
ДРВО
ЧИЈЕ СЕ ДОНЕ ГРАНЕ
ПРОБИЈАЈУ КРОЗ
ПРОЗОРЕ

ВЕК БРОДОЛОМА

Шеснаести и седамнаести век могу се с правом назвати вековима бродолома. Тако су недавно, приликом исуши вања мореуза Золдер Зе, били пронађени остаци 232 брода који су претрпели бродолом. Већина тих бродова потонула је у 16. и 17. веку.



Према тврђењу научника остаци бродова подигнути с дна мора пружају потпуну слику морепловства тих векова. По њима се тачно може видети степен на коме се у то време налазила бродоградња, као и узроци бродолома.

НАОЧАРИ ЗА СУНЦЕ У СТАРОМ ЕГИПТУ

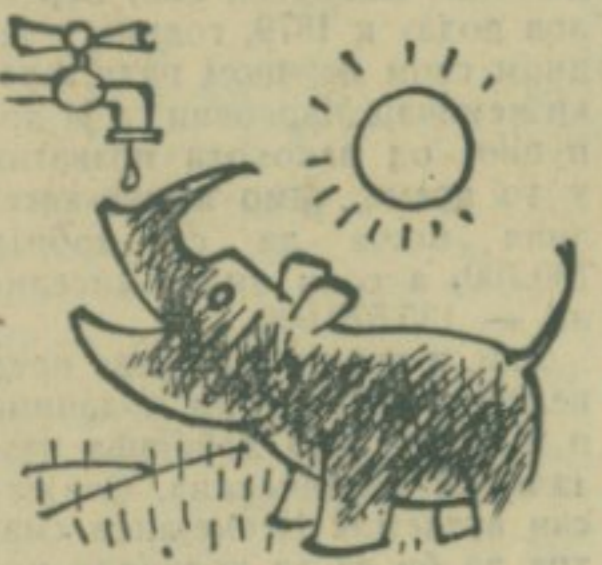
Тамне наочари за заштиту од сунца постојале су још у старом Египту. У то давно време наочари су представљале баснословну раскош до ступија само фараону, његовим највишим великодостојницима и врховним свештеницима.



У Тутанкамоновој гробници биле су нађене једне такве тамне наочари чија су стакла везана бронзаном жицом и које су се чувале у нарочитој заштитној футроли.

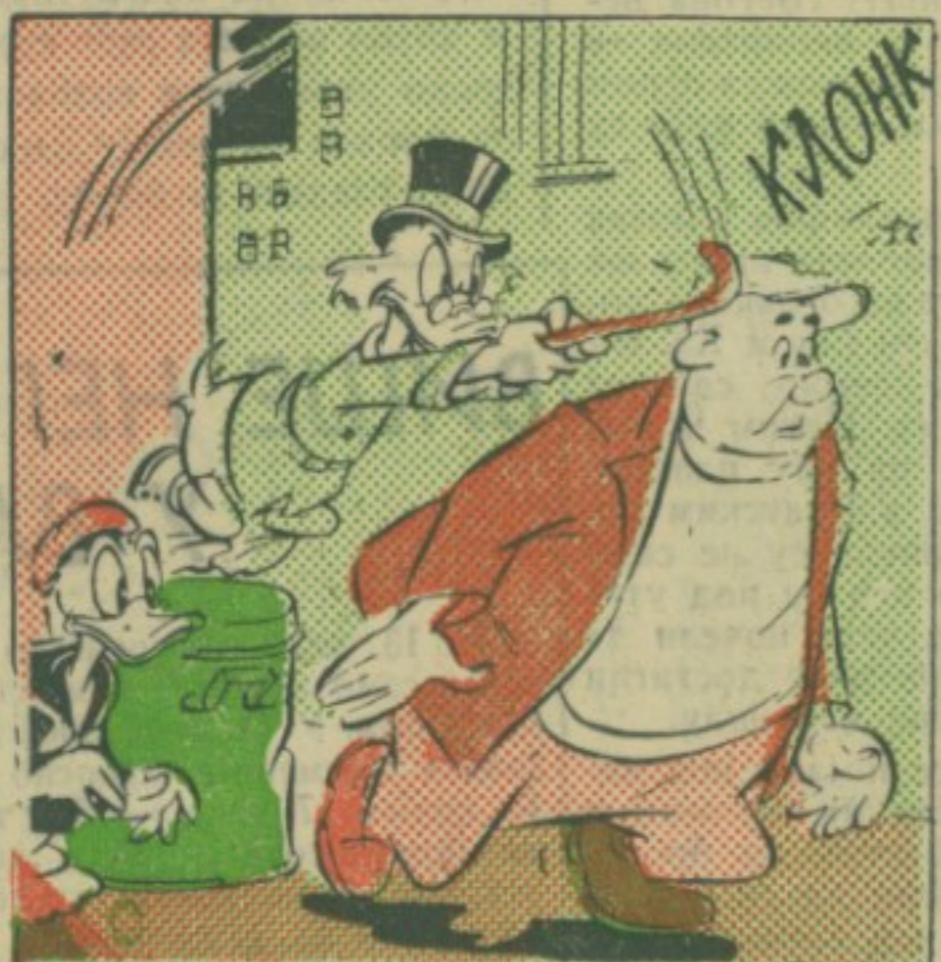
ВОДОВОД ЗА НОСОРОГЕ

У резерватима Кеније, где под заштитом државе живе слонов, носорози и лавови, пре неколико година изграђен је водовод за носороге. Носорози су се толико „навикли на комфор“ да за време сушних периода кад већина река и извора пресуше, они мирно долазе на чесме и сами одврћу славину. Они међу њима који нису научили да се служе водоводом осуђени су на смрт од жеђи.



ЦЕНА ЖИВОТА

„Добро дело бива увек награђено“ — гласи стара енглеска пословица. У њену тачност убедно се недавно један енглески шумар који је, стављајући свој живот на коцку, спасао из реке неку жену која се давила заједно са својим псом. Шумар је за своје добро дело добио од једном две награде — једну фунту од Друштва за спасавање дављеника и десет фунти од Друштва за заштиту животиња.



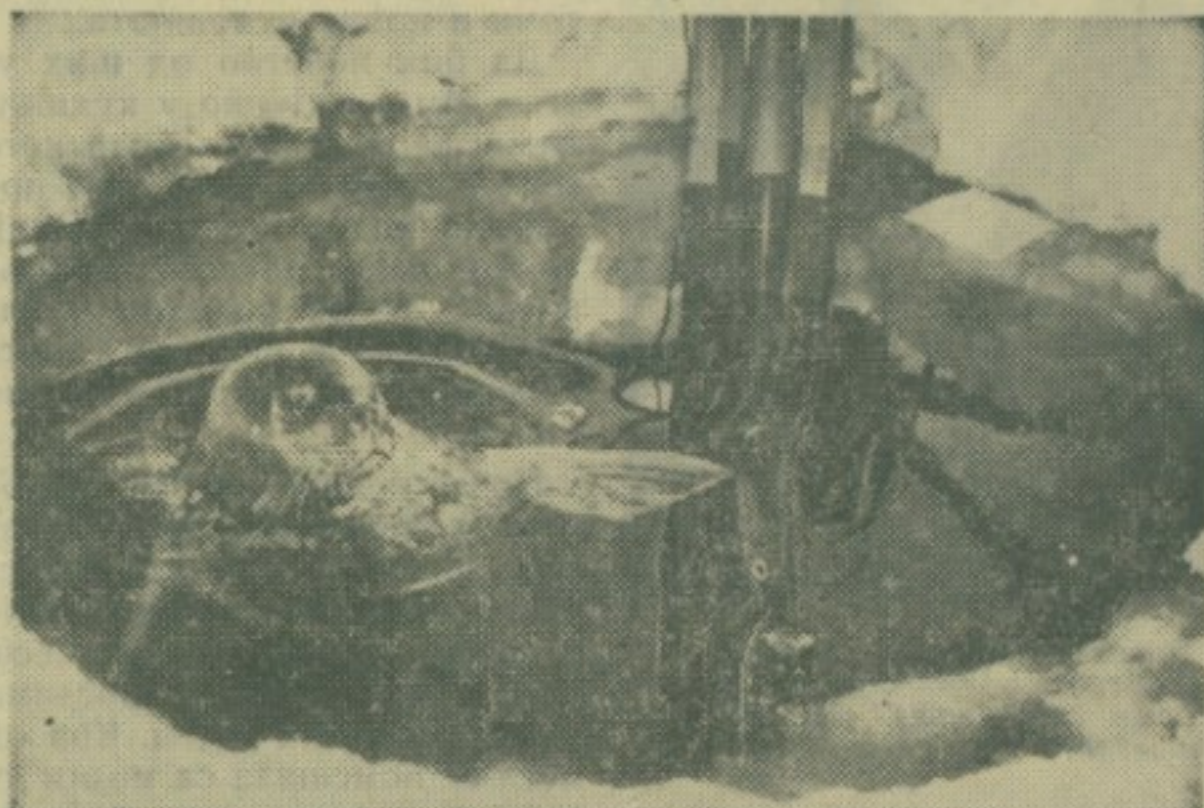
Грађани на годишњем одмору

Становници великих градова једва чекају годишњи одмор, а када дође, они се подетиње. Праве колекцију пољског цвећа, хватају лептирове и разне бубе. Трговци су то искористили и пошли за потребама савременог „подетињавања“ човека на одмору. Производе читав арсенал оруђа за нове врсте спортова. Тако се, на пример, у Паризу, могу купити специјални ашовчићи за одгртање земље да се дође до инсеката, мали будаци за уклањање камења, грабуљице, ножићи за скидање коре са дрвета итд. Справе личе на деце играчке, исте су величине, али од чвршћег материјала. Паковане су у кутије које нису тешке.

Кога занимају биљни инсекти у кутији ће наћи штапић за трешење гранчица, платно које се разапине на земљу да драгоцене бубице не шмугну међу алати траве, затим мале кутије са иглама за набадање инсеката. Постоје мреже за хватање лептирова разних величина и облика а начињене од разног предива, природног и вештачког. Лимене кутије за лептирове нису препоручљиве, јер у њима они губе прах. Зато у прибор спадају мале картонске кутије са учвршћеним чојама и провидним поклопцем.

Гарнитуре су снабдевене упутствима о хватању и класификацији инсеката. Једном речи све је предвиђено за разоноду велике деце на краткотрајном годишњем одмору.

ПРИЈАТНО!



РАДОЗНАЛА ФОКА

Екипа научника-истраживача америчке морнарице помоћу специјалних апарата контролише залеђивање канала и одржава их пловним. Машина од 10 коњских снага ствара испод леда снажне ковитлаце који скидају слој по слој леда — од воде ка површини. Једном приликом док се уређај монтирао, пошто је претходно начињена рупа на леда, у отвору се појавила глава једне симпатичне фокс. Њен поглед као да је хтео да каже:

— Ко сте ви што нас узнемиравате и шта уопште тражите овде?

КО КАКВЕ ЗУБЕ ИМА

Од свих кичмењака, почев од риба па до човека, птице су једине које немају зубе. Чак и најпримитивнија врста риба има нешто слично зубима: рапаво ренде којим кида месо са тела својих жртава. Према другим рибама природа није била махеха, подарила им је доста свакојаких зуба, од оних у пиране до зуба ајкуле.

Међу кичмењацима водоземци су њима нарочито добро снабдевени. Неки имају не само два већ и више редова зуба. Крокодил, на пример, има такву колекцију да би му многе животиње могле завидети. Додајмо да су зуби гмизаваца кројени као оштре купе и да немају корен као што је то случај са сисарима.

Од свих животиња сисари су у еволуцији зуба најдаље отишли. Толико су прилагођени свакој врсти понаособ да је природњаку довољно да их види само неколико и да утврди коме сисару припадају.

По основном закону изгледа да је природа желела да све сисаре обдари са 44 зуба. Међутим, опосум их има 50, а човек 32. Има глодара са свега 16 зуба, али то им нимало не смета да савесно и солидно глоју.

Зуби — као што сви знамо, али често заборавимо — играју веома важну улогу у нашем здрављу. Од њих у првом реду зависи функционисање нашег желуца а од њега и рад других органа.

„ТАШТА ГОДИНЕ“

У Америци се сваке године бира „мајка године“, а Италија је отишла корак даље — тамо ће се овог месеца на конкурс појавити таште и свекре, али само оне које са својом снахом, односно зетом, живе под истим кровом. Да би се повратио углед овим старим женама на које се њихови маћи обично највише жале, местаће на италијанској ривијери, Боргато Санто Спирито, природне конкурсе. Публици ће кандидаткиње представити снаја или зет а награда је победници: златна оклајка.

„ПИРАТИ“ ИЗ ЕТРА

Шведски радио води у правом смислу речи „таласни рат“. Три у оку им је некадашњи француски трговачки брод „Бон жур“ који се љуља на таласима источног мора, испред саме њихове обале и 24 сата дневно забавља хладне Швеђане веселом музиком и рекламним текстовима. Овај „пират“ је озлоједио људе у Штокхолмској радио-станици, јер они сами не смеју да доносе рекламе. Зато упорно траже да влада промени одредбу.

Толико су исто озлоједени и у Холандији и Белгији, јер се пред њиховом обалом укотвио некадашњи немачки брод „Вероника“ и као да пркоси домаћем радију — он одашиће веселе мелодије и рекламе на копво.

ПАС-ЧУВАР ЗА КАРАВЕЛ

Кад су радници на аеродрому Орли отворили врата на делу за пртљак авиона марке Каравел који је тог момента стигао из Казабланке, морали су одмах да их затворе. Један огроман вучјак стајао је на улазу режећи бесно. Пошто је побегао из своје кућице за време лета, он се неопажено увукао ту и сада, очигледно, сматрао да треба штитити ово благо које је превезо на поласку — до краја. Морали су да позову најближу ветеринарску станицу која је хитно послала свог стручњака. Животиња је ускоро обазриво ухваћена и враћена свом господару, а путници који су морали да чекају на свој пртљак читаво два сата гневно су гледали ту борбу.

ВИШЕ НЕГО ЕЛЕКТРОНА У ВАЗДУХУ

До 13. века човечанство је знало само за девет хемијских елемената. У 14. веку број познатих елемената износио је 13, крајем 17. века — 25, у време Ломоносова — 29, у доба открића периодичног система елемената 63, а данас 102.

Нису мање занимљиви ни други подаци: крајем прошлог века у индустрији се искоришћавало 47 елемената, а 1950. године — 86.

Међутим, да бисмо означили количину познатих хемијских елемената која се користе у привреди и науци потребне су



нам много веће бројке. Хемичари данас знају око 3 милиона органских једињења и више од 50.000 неорганских материја. Додуше, светска хемијска индустрија производи свега око 20.000 хемијских производа.

Колико укупно може да постоји различитих хемијских једињења? На то питање веома је тешко дати одговор, јер ту се ради о невероватно високом броју комбинација свих атома не би било више од 10^{100} . Додамо још само и то да познати француски хемичар Бертело утврдио је да 15 алкохола, који су били познати

1860. године могу да граде 3.875 различитих хемијских једињења. Наводећи овај Бертелов податак 1879. године у једном свом научном раду, руски хемичар Марковни га је допунуо: од алкохола познатих у то време, само аминокиселина може да се добије 130.700, а соли аминокиселина — 135.570.000. Али, и ове цифре бледе пред недавно објављеним подацима о могућности добијања различитих беланчевина. Совјетски академик Несмејанов сматра да би се та количина мо-

планета СТРАВЕ

ФАНТАСТИЧНА ПРИЧА



О ба pilota стадоше пред велику ракету која се на лазила на постољу за узлетање. Изгледала је огромна и чинило се невероватно да су је људи, према њој мајуши, створили.

— Ето, и ми смо узбуђени! — рече маћи од двојице, Алекс Монткиф, накренивши главу да би боље видео свог вишег колегу.

— Имаш право. Сваки пут ме обузме неко чудно осећање да ни ми који летимо ни ови на земљи стварно не одлучујемо где ће она отићи. Чини ми се као да сама одлучује. Свака додуше обично оде тамо где смо замислили али понекад то као да некој досади — и ми онда кажемо да је отказала послушност, да се десило квар, катастрофа и слично.

— Ти си вечерас филозофски расположен — рече Монткиф и обојица побоше ка командној згради где је грбало да добију последња упутства за лет.

— Не знам — рече Бозман — зашто нико не могу да се отарасим сећања на мога деду и она стара времена када су тек почели покушаји са ракетама и космичким летовима и када су прво у васиону слати мишеви. Проблем који је за њих представљао непремостиву препреку био је — како послати човека на Месец. Сећам се као данас када је мој дедо дошао из

своје лабораторије и поверио ми „први космички задатак“ — да ухватим два пољска миша који ће са једним паром лабораторијских мишева бити послати у васиону да би се доказала нека „нова претпоставка“.

— Па твоје име ће ући у историју — рече подругљиво Монткиф.

— Да видиш и неће — јер су мишеви полетели али се никад нису вратили. Ракета мора да је отказала послушност и пошто је излетела из земљине орбите отишла је ко зна где тако да јој се изгубио сваки траг.

Ушли су у командну зграду и упутили се право у канцеларију научног управника базе. Пошто су се поздравили са др Костом и још неколицином стручњака сели су у већ за њих припремљене фотеље да би саслушали детаље онога што се од њих очекивало.

— Бићу кратак — рекао је др Кост. — Уверени смо да се у нашем сунчаном систему налази једна планета досад потпуно непозната. Не може се видети помоћу оптичких справа, а радио-телескопи је једва означају. У последње време, пошто смо усавршили једну нову врсту спектрографа, успели смо да откријемо њено постојање као и чињеницу да у њеној атмосфери постоји неки елемент који је чини, за оптичке и радио-телескопе, невидљивом.

У соби је владао тајак, са-

мо су се Монткиф и Бозман згледали неколико пута.

— Оно што хоћемо од вас то је — да помоћу наше нове ракете, снабдеване најсавршенијим аутоматским уређајима, одлетите до те планете и, ако она заиста постоји, спустите се на њу и испитате о каквом се то новом елементу ради. Уколико је „планета“ само обмана наш систем управљања ће вас сигурно вратити на Земљу. Размислите још о нашем предлогу и ако вам се не свиђа одустаните, мада бисмо волели да тај задатак извршите баш вас двојица.

Два друга се зачас договорилише погледом и потврдио климнуше главом. Задатак им се чинио интересантан и летих је још више због тога зазанимао.

Када су их кола довезла до куле чијим се лифтом пело до врха ракете јутро је тек почињало да руди. Нешто касније легли су на специјалне лежаје који су приликом узлетања имали да смање јаке гравитационе силе. Све је било спремно. Црвена казалица на великом часовнику над њиховим главама се лагано приближавала нули. Онда је почео шум који се намах претворио у урлик ракетних мотора. Учинило им се да ће се од тога цео метални зид одељења у коме су лежали сринути на њих и згвечити их — а онда су изгубили свест и свуда је око њих завладао мрак.

После лета који је текао тачно како су научници на Земљи израчунали ракета се спустила на непознато небеско тело.

Док су слушали како оклоп ракете хладне се од огромног уснијања крчка, покушавали су да се приберу. Први је устао Монткиф и славим гласом трудећи се да буде духовит рекао:

— Као што видиш, изгледа да смо стигли!

Прочитавши на прецизним инструментима податке о спољним условима они се запрепашћено погледаше. Све је говорило да је топлота напољу таква да би човек са Земље у њој могао опстати. Обојица притрчаше малом прозору од непробојног стакла и помоћу аутомата укључивши са његове спољне стране метални поклопац погледаше напоље.

Оно што су видели награтало им је сузе на очу; у недоглед се пружало зеленило, неко чудно дрвеће као са слика из ботанике у време када је Земља била на почетку свог развојка. Сасвим у даљини назирали су се врхови неких планина а на неколико стотина метара од брода на-

лазио се брежуљак са кога се могло видети врло далеко.

После краћег договарања решили су да Бозман уз сву предострожност, изађе напоље, попише се на брежуљак, осмотри околину и одмах се врати.

Одређених пола сата је било прошло; затим још пола а Бозман се ивици враћао. До крајности узнемирен Монткиф се најзад реши да наоружан пође у потрагу. Узалуд је претраживао цео простор око брежуљка. Завириши иза неких стена он угледа на ивици шуме која се налазила неколико стотина метара даље, једног миша — али му се следи крв у жилама! Какав миш?! Његова величина била је неописива — већи од диносауруса са огромним ужареним очима које су жмирале.

Кроз Монткифов мозак још једном пролете прича њевог пријатеља о ракети која је давно, средином XX века, нестала у свемиру са оним мишевима. Неким чудом она је пала на ову планету са повољним климатским условима и мишеви су не само остали живи већ су под утицајем ко зна чега почели да се мењају док нису достигли своју садашњу величину.

Из шуме се појави још неколико циновских мишева и потрча ка васионском броду. Монткиф успе да се успентра у кабину и затвори снажна челична врата али са осећањем да је изгубљен. Моторима је требало пола сата да се загреју за полазак а снага мишева је била толика да им ова земаљска играчка не би могла одолети.

Монткиф је управо укључио радио и покушао да ухвати везу са Земљом када је прво чудовиште ударило у зид ракете која је зашкрипала. Канце су запарале челик, а онда су мишеви оборили ракету и почели да је глоју зубима.

— Хеј, пробуди се, чмавало — викао је у уво Монткифа његов друг из лабораторије професора Коста. Пробуди се, иначе ће нас изружити што вјесмо припремили мишеве за експерименте. Данас треба да дођу неки из ракетног центра. Опет ће покушати да пошаљу неколико јадника у васиону да би испитали нешто.

Монткиф разрогачи очи и дрхтајући целом телом погледа велики календар на зиду на коме је писало 7. септембар 1960. године. Значи, све је било само сан.

Али, да ли неће, ипак, једног дана...

ХИЧКОК: ОВЧИЈЕ ПЕЧЕЊЕ И МОЈИ ФИЛМОВИ



Познати творац криминалних филмова Хичкок описује најстрашнији доживљај из свог детињства.

Имао сам пет година и као јединац био страховито размажен. Моји родитељи су били продавци живине у сиромашној четврти Лондона. Растао сам под мајчином сукњом и лично на неко дивље и плашљиво птице.

Предвече једне спарне летње недеље, моји родитељи су отишли да се прошетaju и о свеже у Хајд парку. Ставили

су ме у постељу и пошли тек кад сам заспао.

Страховита олуја праћена праском грома и севањем пробудила ме је из сна. Почео сам да дозивам родитеље. Али ни гласа од њих. Муње су запљускивале светлошћу моју мрачну собицу. Почео сам да урлам од страха и сакрио сам главу испод јастука. Гушио сам се од врућине. Пред мојим преплашеним очима почели су да дефиљују фантоми и ноћна чудовишта.

Да бих побегао од њих устао сам и одјурио у кухињу. Атмосфера је тамо била исто тако страшна а небо није пре стајало да се пролама. Очајнички сам дозивао родитеље а сузе су ми потоком текле низ образе. У очајању сам се некако инстинктивно сакрио под сто.

После краћег времена невреме се утишало. Изашао сам из свог склоништа и упутио се према остави. Отворио сам је и видео свеже овчије месо. Почео сам да кидам прсима комаде и да их једем. Крв од меса се помешала са мојим сузама и потекла низ моје образе и врат на ноћну кошуљу. Када сам се случајно погледао у огледалу које је један од свих муње осветлио — видео сам да сам сав крвав — и уплашио се као да ме неко коље.

Страх који сам тада осетио заувек се уврежио у мојој подвести. Можда сам под утиском тога почео да стваравам филмове пуне страве и ужаса.

НЕПОВЕРЉИВИ НАУЧНИЦИ

Ево једне приче, истините од речи до речи јер је написана на основу сачуваних реферата, извештаја и записника Француске академије наука. У њој је причан догађај који се збио у другој половини прошлог века.

Вратимо се у 1878. годину, на дан 11. марта. Тог дана Академија наука заседала је у пуном саставу. Реч има физичар Ди Монсел.

Пред чланове академије он ставља на сто неки чудан инструмент: кутију с точковима, цилиндрима, једном металном траком и трубом за појачавање гласа. Окренуо је неку ручицу, један цилиндар почиње да се врти и, на запрепаштење окупљених, један чврст мекеглас излази кроз акустичку трубу изјављује: „Фонограф изражава своје поздраве Академији наука“.

Сачувани записи кажу да је успех био веома велик и бучан. Окупљени научници бурно су заплескали. Неки од њих затражили су да се покушај понови. Тада Ди Монсел изговара учтиву фразу захвалности коју „чаробни апарат“ одмах понавља од речи до речи.

Али, док сви, узбуђени, хвале Ди Монсела и његову звучну кутију, један од присутних седи укочен и нем. То је један од најпоштованијих чланова академије, доктор Жан-Батист Бујо, познати специјалиста за срчане болести.

Његов став пун презрења није за окупљене научнике никаква новост. Претходне године догодио се сличан случај. Тада, на једном окулу академије, био је поднет реферат о једном новом проналаску, названом телефон, захваљујући коме две особе удаљене једна од друге могу да разговарају. Он је тада прекинуо дискусију изјавивши да је тај разговор довољно трајао и да академија није место за извођење комедија. Јер, тај њихов телефон и није ништа друго до једна лакрдија. И ево, данас,



опет почињу исто — с тим смешним фонографом. То је заиста превише.

Ди Монсел узалуд покушава да му објасни суштину новог проналаска који је у Европу дошао из Америке. Доктор Бујо се љути. Он пребацује физичару да се игра као какав необзбиљан ученик. На крају расправе, физичар позива свог противника да га посети у његовом кабинету и изблиза разгледа апарат. Неповерљиви лекар приватно позив и у кабинету физичар Ди Монсел оставља фонограф на делове, поново га склапа, и објашњава улогу сваког појединог дела.

После неколико месеци, 30. септембра 1878. године, академик Бујо доставља академији писменим путем своје мишљење о „машини која говори“. То његово писмо је сачувано и ево његове суштине:

„Брижљиво сам испитао машину господина Ди Монсела. Извели смо низ опита који ми данас дозвољавају да изнесем са сигурношћу своју оцену: у свим опитима који се односе на фонограф електрицитет не игра никакву улогу. Не ради се ни о чему другом до о вештини говорења из труба.“

Узалуд су физичари покушавали да му докажу да фонографу није потребан електрицитет као што је случај

иступа. Бујо је на то одговорио:

„Ја не оптужујем господина Ди Монсела да с нама тера шегу. Сматрам да је и он жртва неког преваранта, као уосталом и сви остали академици који верују у ту бесмислицу“.

Бујо више није хтео да дискутује о фонографу нити је пристајао да чује ичије мишљење. Проговорио је о том „одвратном предмету“ тек после месец дана да би изрекао једну истину коју, уосталом, нико није ни оспоравао:

„Фонограф не склапа сам реченице у свом мозгу“.

Судећи по томе и он је најзад био приморан да призна да се не ради ни о каквој „вештини говорења из труба“ већ о апарату који може да репродукује људски глас и изговорене реченице.

Фонограф, претеча грамофона, постепено је освајао свет али у његову будућност многи су још сумњали. Две године касније, 1880, стари физиолог Луј Фигије, научник који се иначе упорно борио за напредак науке, написао је:

„Кад се 1878. године фонограф појавио много се претеривало са причама о његовом великом значају. Говорило се тада да ће човек по свом избору моћи да слуша рецитовање неког славног глумца, глас какве славне певачице. Ништа од тога неће се никад моћи остварити“.

СМРТ ГОЛУБА-РАТНОГ ХЕРОЈА

Пре извесног времена је угиנוу у зоолошкој башти у Детроиту у САД Џоје, бивши голуб-летач. Десет хиљада енглеских војника му дугују живот. Ваздухопловне јединице РАФ-а требало је 18. октобра 1943. године да бомбардују једно италијанско село, које је тог истог дана откопила и 56. британска пешадијска дивизија. Да се не би догодило да бомбардују своје властите војнике пуштен је Џоје. Он је прелетео у рекордном времену 35 километара колика је била раздаљина од села до војног аеродрома, одакле су се управо енглески бомбардери спремали да полете. У последњем тренутку стигао је Џоје и обавестио их — и тако је, захваљујући њему, најгоре избегнуто.

Остаци овог херојског голуба биће испуњени сламом и сачувани у неком музеју.

Први ватрогасни шмрк

Данас је тешко замислити, другог и почетком првог века пре наше ере. Он је, наиме, начинио први ватрогасни шмрк. То је била двоцилиндрична клипна пумпа. До из-



гасили искључиво на тај начин.

Гашење пожара први је покушао да олакша познати физичар Ктесибиде, из Александрије који је живео крајем

бацивања воденог млаза долазило је под дејством сабијеног ваздуха. Уопште узевши, ручни ватрогасни шмрк дошао нам је из далеке прошлости готово неизмењен.

КАД ОВЦЕ ЗАРОБЕ ВУКА



Откад је света и века у баснама и причама за децу сажаљење и симпатије и писаца и читалаца припадали су овцама, невиним жртвама кроволочних вукова. Да ли бисте икад помислили да ће се ове кратке животиње благог погледа — или бар неке од њих — једног дана осветити свом вековном крвнику? Ипак, то се догађало па се и сад полако догађа, само најалост не код нас, већ у далекој Аустралији где су стада оваца небројана и где их само у једном стаду има и по 5.000.

Аустралијска стада имају своје чуваре, али никад довољно, тако да често један овчар мора да пази на хиљаду оваца. Понекад се догађа да се какав овчар-предводник одвоји од стада и праћен знатним бројем покорних овчица одула у планину. Кад овчар приметни њихов нестанак — онда је већ касно да крене за њима, а често се догађа да у небројеном стаду нестанак стотину или две оваца — остане незапажен.

У планини, без хране и чувара, овце „подивљају“ али се не разилазе већ сажују у гру-

пи. У планини владају „дингоси“ дивљи аустралијски пси — вукови сурови и крволочни, који се у хордама спуштају у долине и нападају стада. Међутим, по планини дингоси лутају појединачно. Кад стадо оваца-бегунаца залута у планину, у његово „царство“, дингос се баца усред њега, на викнут на то да су овце лаке и сигурне жртве. Али, тада је он сам, а оваца много. Дивљи пас-вук се још није снашао, а већ окружен густом збијеним овацама, постаје њихов заробљеник.

Очевици тврде да је такав приказ више него обичан. Опкољен овцама, испред којих стоје оновни спремни да на најмањи покрет заробљеника употребе своје рогаве, дингос почиње да кршави. Јер, за то време овце пасу, а он гладује и то усред животиња од којих би му свака представљала одличан ручак. Али, он се не усуђује да дирне ни најмање јагне.

Најзад, једног дана, дингос исцрпљен пада на земљу. Овце се тада разилазе али по ред дивљег пса остају оновни да би сачекали његов крај.

WALT DISNEY 101 ДАЛМАТИНСКИ ПАС

НАШИХ ПЕТНАЕСТ... И ЈОШ ОСАМДЕСЕТ И ЧЕТИРИ! ШТА ЈЕ ХТЕЛА СУРОВКА С ТОЛИКИМ КУЦАМА?

ДА ОД НАС ПРАВИ КРЗНЕ-НЕ КАПУТЕ!

ОХ! ТА ВЕШТИЦА! ШТА ДА РАДИМО ПОНГО?

МОРАМО НЕ КАКО ДА СЕ ВРАТИМО У ЛОНДОН!

ДОЛАЗЕ БРАЋА БАДУН!

ПОНГО ЈЕ БРЗО ДОНЕО ОДЛУКУ... ТРЕБАЛО ЈЕ БЕЖАТИ...

ПЕПИТА! ДЕЦО! КРЕКЕМО! ИДЕМО ЗА ЛОНДОН!

АЛИ...

...АЛИ, ШТА ЋЕ БИТИ С НАМА, ЧИКА ПОНГО?

ТАКО ЈЕ ПОЧЕЛО БЕКСТВО 101 ДАЛМАТИНСКОГ ПСА КРОЗ ШУМЕ И ПОЉА...

У СУМРАК, УМОРНЕ БЕГУЊЕ ЈЕ СРЕЛА ПАТРОЛА...

ПОНГО! ИМАМО СТОЈЕ ОВНИИ СПРЕМНИ ДА НА НАЈМАЊИ ПОКРЕТ ЗАРОБЉЕНИКА УПОТРЕБЕ СВОЈЕ РОГАВЕ, ДИНГО ПОЧИЊЕ ДА КРШАВИ. ЈЕР, ЗА ТО ВРЕМЕ ОВЦЕ ПАСУ, А ОН ГЛАДУЈЕ И ТО УСРЕД ЖИВОТИЊА ОД КОЈИХ БИ МУ СВАКА ПРЕДСТАВЉАЛА ОДЛИЧАН РУЧАК. АЛИ, ОН СЕ НЕ УСУЂУЈЕ ДА ДИРНЕ НИ НАЈМАЊЕ ЈАГЊЕ.

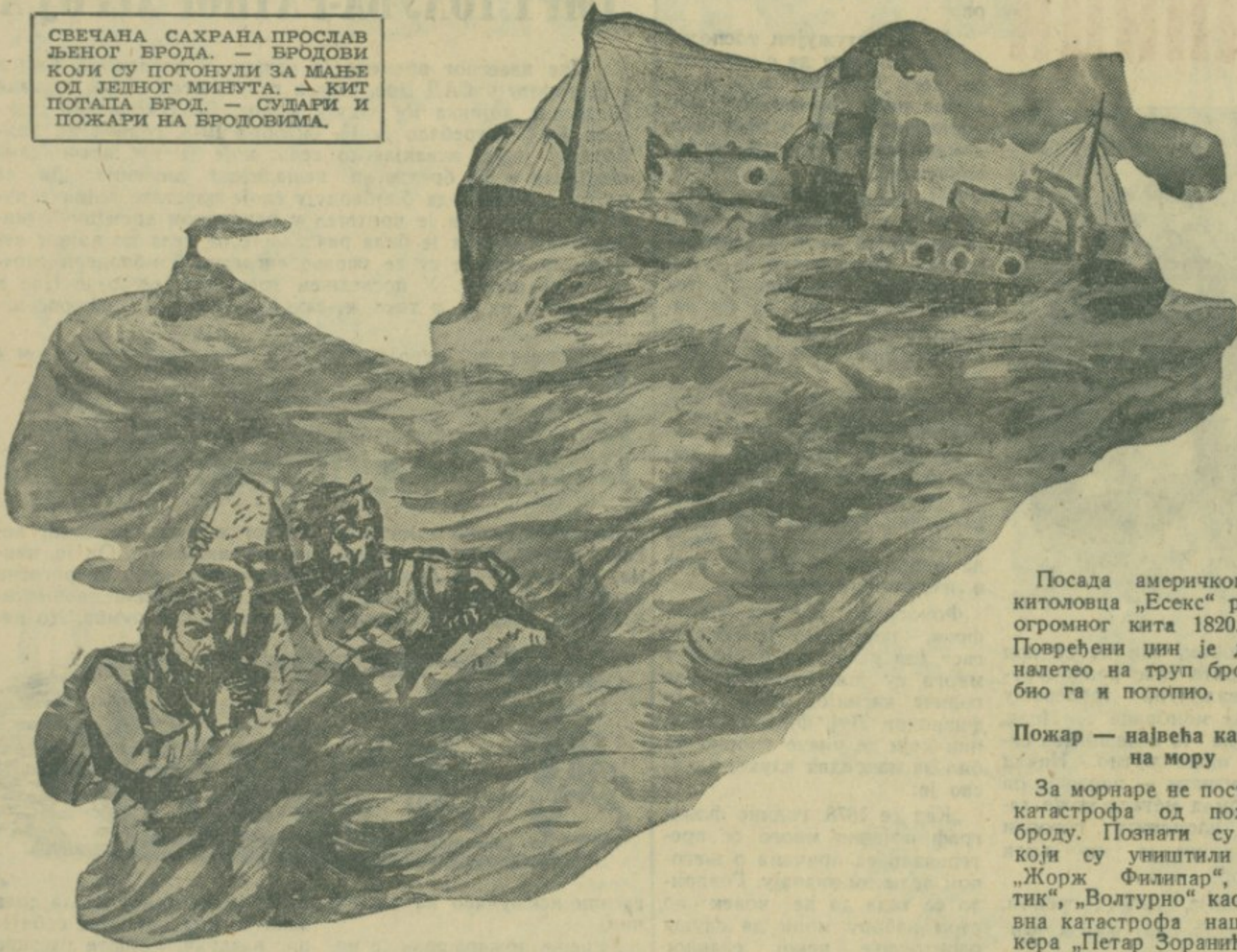
СПРЕМНО КОНАЧИШТЕ ЗА ВАГ! ПОБИТЕ ЗА МНОМ.

СИРОТИНА ОВАЦА ШАНИ!

У МЕЂУВРЕМЕНУ МОРА ДА СУ ГУ НЕГДЕ У БЛИЗИНИ!

НАСТАВИЋЕ СЕ

СВЕЧАНА САХРАНА ПРОСЛАВЉЕНОГ БРОДА. — БРОДОВИ КОЈИ СУ ПОТОНУЛИ ЗА МАЊЕ ОД ЈЕДНОГ МИНУТА. — КИТ ПОТАПА БРОД. — СУДАРИ И ПОЖАРИ НА БРОДОВИМА.



КАКО УМИРУ БРОДОВИ

Бродови нестају на разне начине. Нихова „природна смрт“ је сечење на комаде у специјалним бродоградилштима, нарочито неким италијанским и шкотским. Делови се затим претапају у металуршким пећима и касније користе за грађење нових бродова.

„Смрт“ ветерана мора

Понекад се бродовима приређују свечане или скромне „сахране“, баш као и људима. Један од најпознатијих енглеских клипера, брзих једрењака „Термопиле“, завршио је свој век као школски брод португалске морнарице под именом „Педро Нунез“. Када оронули брод није више могао да служи намени, одвукли су га до ушћа реке Тако и ту га потопили у присуству целе португалске флоте. Посаде су стајале на палубама у ставу „мироно“, а катарке бродова су биле украшене заставама. Зар је један ветеран мора могао да дочека свечанији крај!

Исте такве почести одао је британски адмиралитет старом француском броду „Диге-Труен“, који је после битке код Трафалгара служио у саставу британске флоте под именом „Инфлексиба“. На његовој главној катарци виле су се заставе Француске и Енглеске када је 1950. године потопљен. Већу срећу имао је његов главни противник код Трафалгара — „Викторија“, брод адмирала Нелсона, саграђен 1765. године. У сувом доку у Портсмуту Енглези га чувају као светињу.

Тренутна „смрт“ неких бродова

Бродови страдају, као и људи, у ратовима; постају жртве убиства и несрећних случајева. У ратовима се уништило мноштво ратних и трговачких бродова. Неки од њих су у протеклим ратовима нестали са површине мора за трен. Тако је ишчезао, на пример, „Петропавловск“ сва нада царске Русије у бици код Пору Артура. Са бродом је нестао и адмирал Макаров, један од најбољих познавалаца мора. Исту судбину имали су и други бродови: „Буве“ код Дарданела, „Квин Мери“ код Лигланде, а у последњем рату „Худ“ у исландским водама. Трговачких бродова има још много више, на стотине.

Бродови страдају и у многобројним несрећним случајевима, најчешће када се насучу на пливаче. Неке лако скину

и уз мање оправке их оспособе „а други тамо остају заувек. По томе су чувена нека приморја, на пример пливач „Гудвин“ у близини Довера. Недавно је неки француски трговачки брод наишао на тај пливач и већ после неколико часова се преполовио. Најчешће се то догађа у магли. Брод „Нбу-Хевен“ је 1924. године у густој магли налетео пуном брзином на обалу код Коа, неколико километара северно од Дијепа. Удар је био такав да се прамац брода усекао у меку обалу неколико метара. Престрављени путници напустили су брод за време осеке и нико није страдао. Касније је брод скинут са пливача и годинама је још после исправке пловио.

Ако се брод не може да скине са пливача прибегавало се „хируршком захвату“, као што је учињено са бродом „Сивик“. Он се толико усекао у обалу рта Лизард у Јужној Енглеској, да су му морали одсећи прамац и тек онда га свући у море. Пошто је одвучен у Белфаст брод је добио нов прамац и тако „подмлаћен“ пловио је још десетак година.

Али, ако се брод насуче на пливач за време олуја, готово увек пропада и он сам и већи на путника и посаде. Енглески брод „Хилда“ био је бачен на стене код Сен Магос тако да се разбио на неколико делова а свега шест људи се спасло. Људи из светионица Жарден били су сведоци те катастрофе, али нису могли да помогну због огромних таласа.

Катастрофални судари

И сада се дешавају судари бродова на мору, иако им на располагању стоје најновији

технички проналасци. Некада су се догађали много чешће и увек је била узрок густа магла или невест маневар једног или оба брода. Француски преокеански брод „Бургоњ“ страдао је у судару са енглеским бродом „Кромартишир“. „Бургоњ“ је потонуо после 15 минута заједно са 544 путника и чланова посаде.

Можда најинтересантији судар догодио се на ушћу Сене 1884. године. Нови брод — хладњача „Фригорифик“, налетео је на енглески брод „Рамне“. Пошто су бродови били слепливи боковима, француска посада је прешла на енглески брод. Али тада се баш „Фригорифик“ одвојио и отпловио у маглу. „Рамне“ се зауставио да би посада прегледала оштећење, али из магле је налетео неки брод — опет „Фригорифик“. На њему нису искључили машине, и крма је остала окренута „до краја удесио“. Описавши круг у магли, брод без посаде је по други пут тако снажно ударио у „Рамне“ да је одмах потонуо, а посаде су се спасле чамцима.

Трагичан је случај и енглеског миноносца „Спероухок“ у јитландској бици 1916. године. На њега је налетео енглески миноносац „Брок“ и откинуо му прамац. Одмах затим је налетео и други енглески брод „Конквест“ који му је одрезао пет метара крме! После двоструке „ампултације“ „Спероухок“ се одржао на води још неколико часова и потонуо. Међутим, окршај између енглеских и немачких бродова издржао је руски једрењак „Марија“ не само непогођен, него без и најмање штете иако су око њега летеле и падале тешке гранате обеју флота.

Шест Индијаца и слон



Посада америчког брода китоловца „Есекс“ ранила је огромног кита 1820. године. Повређени кит је два пута налетео на труп брода, пробио га и потопио.

Пожар — највећа катастрофа на мору

За морнаре не постоји већа катастрофа од пожара на броду. Познати су пожари који су уништили бродове „Жорж Филипар“, „Атлантис“, „Волтурно“ као и недавна катастрофа нашег танкера „Петар Зоранић“.

Савремени бродови имају могућност да затраже помоћ од других бродова, па су зато људске жртве незнатне. Међутим, раније су настајале праве трагедије у запањеним бродовима.

На енглеском брзом једрењаку „Коспатрик“, који је 1844. године са посадом од 44 човека и 429 исељеника пловио за Аустралију, избио је изненада страховит пожар. Посада је узалуд покушавала да угуши ватру, а путнике је захватила паника. Покушали су да се дочепају чамца, али у метежу и страху успели су да спусте у море само два, док су се остали чамци преврнули. У њима више није било ни воде ни намирница. У једном, којим је командовао капетанов помоћник, било је 39 људи. Када их је нашао на пучини неки брод остало их је свега 5 — пет живих скелета, од којих су двојица истог тренутка умрли. Тако је од 473 путника и члана посаде у животу остало свега троје: два морнара и капетанов помоћник, од којих је свет сазнао истину о катастрофи на „Коспатрику“.

На ратним бродовима се дешава да пожар захвати муницију и да она сама експлодира. На тај начин су настрадали француска оклопљача „Либерте“, енглеске оклопљаче „Булвек“ и „Натал“, јпанске оклопљаче „Миказа“, „Цукуба“, „Кавати“ и друге. Италијанска крстарица „Бенедето Бри“, „Леонардо да Винчи“ и руска оклопљача „Царица Марија“ страдале су од експлозије муниције настале услед диверзије.

Одлуку о потапању брода доносе њихови команданти. Немачку ратну флоту у Скапа-Флоу Немци су имали да продаду Енглецима на крају првог светског рата али су је потопили. Француска ескадра у Тулону у II светском рату да не би пала у руке Немцима такође је потопљена.

Стара прича из Индије говори о шест слепих Индијаца које су довели да „виде“ слона.

— Ово личи на неки зид — рекао је први који је пришао слону и опипао га по боку.

— Као да је копра — рекао је други који је напипао његов зуб.

— Шта говорите — повикао је трећи који је рукама обухватио слонову сурлу која се покретала — па то ће бити нешто налик на змију!

— Глупости — чуо се глас четвртог који је рукама дотакао једну ногу — ово необично чудовиште мора да изгледа као дрво.

Пети је имао среће да додирне уво, и он је рекао: — Па и слеп човек може да „види“ да је ово нешто налик на велику лепезу.

Најзад је дошло и мишљење шестог Индијаца који је случајно прихватио реп:

— Ипак слон највише има сличности са ковопцем! Наравоученије је излишно...

Апорт, Мики!

Своје псе и своју децу васпитавам на исти начин: увек сам пријатељски расположен, благонаклон и спреман за игру и свакојаке лудорије, али и помало „закопчан“. Ако са псима или децом желим нешто да постигнем спреман сам да им се који пут и покорим.

После послушности, прво их учим лепом понашању. Добро васпитан пас мора да зна где му је место. Не сме да скаче на господара и да му упропаштује одело. Не сме да богоради кад смо за столом, ни да журца дворнштем кад се не играмо, ни да скаче на фотеље.

Пас мора тачно да зна како се понаша према људима који нам долазе у кућу. Оне које је већ запамтио дочекује на клинји и прати их до куће. Друге, који су му сумњиви, зауставља кратким лајањем чиме обавештава господара. Најнесноснији су пси који стално лају и свакога нападају.

После лепог понашања и послушности пас мора да зна и неке вештине. Није реч о циркуским тачкама већ о отварању и затварању врата, о тражењу предмета и слично. Пас је најсрећнији кад успешно изврши господарев задатак.

Обично започињем са доношењем предмета. Пре извесног времена, на пример, довео сам у башту пса Микија који има шест месеци.

— Хајде, Мики, — рекао сам благонаклоно — данас почињем дресуру.

Он је радосно завртео репом. Узео сам комадић гуменог црева за подивање баште и бацно га. Исто то може

шта желим. Кад је задатак извршио, потапшао сам га и дао му комадић меса. Од тога дана нисам ништа отурао од себе а да ми нисам наредно да ми бачени предмет донесе.

После два дана прислонно сам исто гумено црево уз врата и рекао:

— Затвори врата!

Успрвио се на задње шапе, предњим се наслонно на добро познати предмет и својом тежином је затворио врата. Ово је поновио много пута али увек после заповести „затвори врата!“

Треба изговарати мало речи и што краће. На крају сам уклонио његову играчку и изао исту заповест а Мики је паметно подскочио и затворио врата.

Постепено сам га учио разним вештинама. На моју заповест узео би са дрвљаника мање дрво и однео га у кухињски сандук или би отишао у оставу да нађе и донесе одређени предмет, а по изласку затворио би врата. Знао је да отвори и затвори врата према дворншту, да се тамо игра и да сам уђе у кућу.

Тешко је рећи кога су више веселиле његове вештине, мене или њега. Бичем се никад нисам користио, али сам га носио као знак ауторитета. Једино кад би неки незгодан пас започињао двојби, употребљавао сам шибу да их раздвајим.

Сем тога, никад не журим да мој ђак изучи вештину. Тако се не постиже добар квалитет. Ново учење не започињем док се не уверим да је старо добро савладано. А кад приметим да је „ученик“ више расположен за игру него за учење, час одмах пре-



да се учини са лоптом или штапом. Мики је отрчао, зграбио црево зубима и почео њиме да млатара.

— Апорт, Мики! — вишаоу сам.

Погледао ме и наставио да га дрмуса.

— Апорт, Мики! Овде!

Погледао ме, подигао једно уво, оставио предмет на траву и лагано пришао. Одвео сам га напруг, рекао му да га узме у зубе, затим сам га извадио из његове чељусти и бацно га. Требало је да то понављам стрпљиво све док на крају није схватио

кидам. Кад радња успе треба „ученику“ показати своје задовољство, па и више од тога, радост. Покажите му да вас весели тренинг, јер пси су врло осећајни.

Сећам се једног пса у Шкотској, док сам био још дете. Три године узаостопе односио је прве награде на врло озбиљним такмичењима овчарских паса. Четврте године, за време једне вежбе, његов господар је био незадовољан што је пас нешто погрешно. Дожвањено је лавац и немилосрдно га ударио. Пас није могао да схвати везу између погрешке и сурове казне. То га је обесхрабрило, пољуљало веру у господара и више никад није однео ни једну награду. Стари сељак је био веома тужан, али је разумео да је ње гова грубост била велика.

Ко има пса не треба никад да заборави да је он много интелигентнији но што се мисли. Ако не умете да му уљигате и сачувате поверење према себи, никад неће схватити шта од њега очекујете. Међутим, ако сте му својски наклњени, он ће извршавати све ваше жеље па ће и сам измишљати нове вештине.

★

То су савети почетницима познатог енглеског дресера Скоти Алена.

Бициклизам је најстарији организовани спорт у нашој земљи. Већ око 1880. године појавили су се код нас бицикли, и то прво са великим предњим точком. Популарни српски књижевник Љубомир Ненадовић у свом ваљевском „Гласоноши“ приказује 1885. године један „поход“ велосипедиста из Београда ка Ваљеву:

„На улици је истрчало и мало и велико да види престоничке госте на велосипедима, њих десет на броју. Њихов пут до Ваљева био је врло мукотрпан, јер наши путеви нису још нимало подесни за ову лепу вештину управљавања јашена на колотеру (велосипеду).“

То је била прва сигурна вест о појави бициклизма у Србији. Друга је много тужнија: Павле Тешановић, калфа у једној гростичкој радњи на Зреку у Београду, пријавио је маја 1886. године Управи вароши да су његов „возећи предњи велики и потоњи мали точак, тј. велосипед, путељком низ Дедиње моткама заплели тамошњи житељи, а и њега лично притом по глави и леђима добро дохватили, а точак до даљњег врло оштетили.“

„Јашење“ на велосипеду у Србији је постало омиљено, а 1889. појавио се у Београду и први тркачки бицикл. Донео га је из Ријеке Буро Попара и после две године с Дарком и Владиславом Рибничаром основао прво српско велосипедско друштво у које се убрзо учланило око педесетак младих од којих је већина набавила тркачке бицикле из Париза, Граца и Пеште. Ускоро је у Београду основано још једно друштво — „Душан Силни“, а у унутрашњости Србије: у Неготину „Хајдук Вељко“ и у Нишу „Србија“.

Београд је крајем прошлог

Дој точку, добро моје

века имао чак и две писте, примитивне додуше, али ипак повољне за трке и тренирање. Бициклисти у Србији предузимали су и веће подвиге, за оно време врло значајне јер су тадашњи путеви били дробасти и стрми и врло слабо одржавани.

Познати конструктор авиона, један од пионира авиације код нас, и одушевљени љубитељ бициклизма Михајло Мерћеп „откотурао је“ 1893. године на бициклу од Београда до Хамбурга, а потом прешавши бродом океан од Њујорка до Чикага. М. Арсенијевић је 1896. године прешао пут Алексинац—Неготин—Брза Паланка—Кладово—Текија, око 260 километара — за 14 часова и 13 минута. Пролазио је рђавим друмовима а по непроходним носио га на леђима.

Већ идуће године одржана је у Србији прва друмска трка. А, најнеобичнија која је уопште одржана код нас — то је такмичење између бициклиста и коњаника на дугој стази од Ниша до Београда. Победили су коњаници — „јер им није требало да мењају пнеуматике и надушавају точкове.“

Бициклическе трке у Србији постале су врло популарне. Организовала су их поједина друштва на одређеним стазама и међусобно се такмичила. У Београду су крајем прошлог века биле врло омиљене трке на друму Београд—Топчидер—Раковица, у којима су учествовала не само друштва из Србије него и са стране.

Победници на тим тркама одликовани су златним, сребрним и бронзаним медаљама. Трке на стази Београд—Смедереву—Београд, носиле

су назив „Шампионат Србије“.

Бициклисти, „јахачи на велосипеду“, учествовали су и на такмичењу ван Србије: у Новом Саду и Суботици. Један од најбољих бициклиста био је млади београдски трговац Владимир Илић „који је на многим утакмицама

ша. „Алексиначка калдрма је таква да се може такмичити са врањанском, од које лошије до данас нисам видео. Велосипедист који је решио да кидише на себе и да претрпи 15—30 минута несноних и неописивих мука од јакот труцкања и непрестаног страховања да с точка не падне, може да се вози

тово на ногама, а точак ми би одбачен далеко преко мене“.

Био је то потпуни салтомортале, усред свињског чопора, и нимало достојан тркача. Бечлија је на поплашеној свињи одмаглио прилично далеко и једва сјахао с ње, а кад се чопор, на крају,

сти. У Београду се појавио 1898. године „Велосипедист“ независан спортски лист који је требало да излази једном месечно.

Данас је тај лист код нас сасвим непознат — није забележен ни у једној евиденцији српске штампе, а ипак је као наш први спортски лист занимљив. Сав је био у духу бициклизма: најомиљенијег и најравнијег спорта у тадашњој Србији, где се за друге спортове није још ни знало.



Велосипедист

НЕЗАВИСАН СПОРТСКИ ЛИСТ

изилази један пут месечно

ЛИСТ УРЕЂУЈЕ ОДБОР

одликован разним почастима“.

На путевима по београдском округу „куда велосипедисти иду“ означена су таблама опасна места.

Колико је био крајем прошлог и почетком овог века популаран бициклически спорт у Србији, показују и огласи у тамошњим новинама где се стално рекламирају: најбољи точкови разних чувених фабрика, а механичарски мајстори препоручују за њихове поправке. Пивница код „Рускот цара“ данас кафана „Загреб“, где је било зборно место „свију г. г. велосипедиста из Београда, Србије и са стране, дозвљавала им је да уживају посебне повластице.“

Међутим, и поједине групе бициклиста приређивале су „испитивачке пробе друмова“. Врло је занимљив извештај чланова велосипедског друштва „Србија“ из Ниша. Њих неколико, с једним гостом из Беча, септембра 1898. на својим „челик-папирима“ пошло је на „уначки пут“ од Алексинца до Сокобање и одатле до Ни-

алексиначким улицама ако у томе налази уживања“ — остало је забележено.

Од села Бована до Сокобање пут је био још добар. Али и ту је понекад требало точкове упртити на леђа и преносити их преко реке, јер је мост био срушен. „Узбрдице нисбрдне, неравна моста, рупчаге, олучиће, што их је наградила вода сливајући се са брда, све смо то прејурили или обили сретно и благополучно“.

Али, кад је ова мала бициклическа експедиција наишла на чопор свиња сви су се просто с њим измешали. Бечлију понесе једна свиња на леђима, док му је точак одбачен у јарак поред пута. „А ја сасвим заглавих — каже писац овог извештаја. Хтедох десно: једна преплашена крмача наиђе пред точак, и таман да скренем у страну, ударих по сред среде другу. Удар је био силовит, свиња грокну и претури се; задњи ми се точак издиже и ја пре летох преко предњег па лупих на другу страну, али за живо чудо — дочеках се то-

сам од себе разбежао — на друму остадохме бициклисти са оштећеним точковима.“

Пошто су све поправили поново су смело кренули напред и после још доста невоља, на крају ипак стигли у Ниш, где су појединци неколико дана лечили озледе... Први спортски лист у Србији покренули су бицикли-

сти. „Аој точку, добро моје“ — започињала је песма београдских бициклиста, коју су прихватили остали бициклисти у Србији. Из једног шаљивог писма, објављеног у „Велосипедисту“ 1899. године — види се како су наши најрачнији и врло одушевљени јахачи на точку називали поједине његове делове.

Анејгоше

РАСЕЈАНИ ФИЗИЧАР

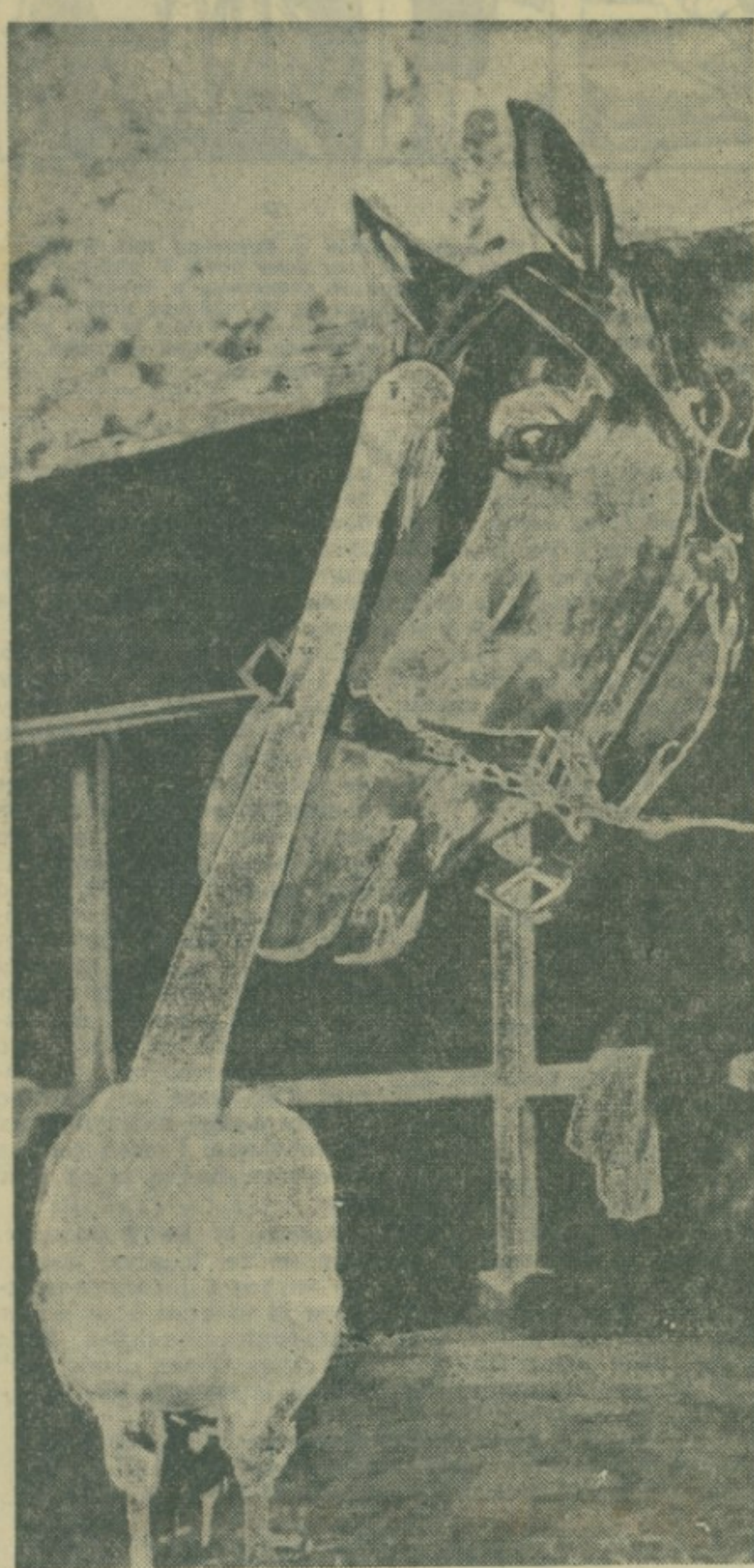
Велики физичар Ампер био је веома расејан. Једном је морао да оде од куће баш кад је очекивао неке госте. Због тога је написао на парчету хартије: „Нисам код куће“ и ту поруку закачио на улазна врата. Кад се после извесног времена вратио и угледао цедуљу на вратима, окренуо се и — отишао.

ГЛУВОЋА ВОЛТА ВИТМЕНА

Велики амерички песник Волт Витмен био је последњих година живота готово глув. Најзад је по савету лекара набавио нараву за појачање звука.

Видевши га први пут са овом наравом, један приатељ му рече:

— Сада ти је много лакше, зар не?
— Нимало — одговори Витман. — Чујем као пре а лакше је мојим пријатељима који не морају да вичу.



„САМОУСЛУГА“

Два ретка суседа постала су пријатељи — зближиле су их заједничке „невоље“. Фламинго, чешкајући по челу свог четворножног комшију, причинио је себи задовољство. Са обала Средоземља дошао је у ову коњушницу у Швајцарској и стекао новог друга.

После Гагариновог лета у васиону један совјетски научник је, кажу, узвикнуо:

— Пови човек у космосу је мушкарац. Али он је у томе успео захваљујући женама!

Његов узвик на први поглед може да личи на шаду, а у ствари, то је збиља. Када је професор Благонаров давао у Фиренци прво саопштење за штампу о Гагариновом чету, крај њега су стајале две жене инжењери: Назарова и Масевичева, стручњаци за израчунавање путања васионских летова. У свим совјетским установама и лабораторијама за космичке летове има врло много жена. Оне су у СССР шегови института за аутоматизацију и електронику и уопште налазе се на високим и одговорним положајима. У научном стваралаштву: 52% службеника у институтима за научна истраживања су оне, 58% инжењера и техничара у колхозима и совхозима такође су оне, 70% руководилаца на специјалним машинским пословима опет оне, 75% лекара у Совјетском Савезу су жене.

Узрок оваквој појави треба првенствено тражити у нарочитим приликама ове земље. У току последњег рата много мушкараца је изгинуло. Данас у Совјетском Савезу има 114 милиона жена и 94 мили-

Жене инжењери

она мушкараца. Али у њему не постоје предрасуде које спречавају жену у индивидуалном развоју као што је још случај на Западу.



Од 1950. до 1960. године број жена у научним установама СССР је удвојачен. На високим техничким школама данас је међу слушаоцима једна трећина жена, док их је у САД свега 20% а у Западној Немачкој 5%. Са 700.000 жена

инжењера, техничара и техничких службеника Совјетски Савез се налази на првом месту у свету. Ако се рачуна према броју становника, у Француској би, на пример, требало да их има 140.000, међутим тамо има свега 115.000 инжењера и техничара од којих су само 2.000 жене.

Директор једног научног института у Француској је изјавио:

— У савременом свету све зависи од напретка технике. Она одлучује да ли ће једна земља бити напредна или заостала. Нама би требало не 115.000 већ бар 200.000 инжењера од којих би најмање 30.000 могле бити жене. Међутим, у Француској, владају застарели појмови и жене су неприступачни положаји које би она иначе могла да заузима. Иако закон не врши никаква ограничења, друштво жену спутава. На тај начин њима се практично не дозвољава приступ у многе професије.

Постоје разни изговори за овакав став: да су жене мање растом, слабије, неопорније, да најјача жена има снагу колико најслабији мушкарац и тако даље. Мада је све то тачно, људи су од памтивека давали жени најтеже физичке послове: с друге стране, њена слабост не значи да није у стању да врши неке послове

боље од мушкараца, бар оне за које је потребна умешност а не снага.

Психолози, на пример, кажу да при решавању тестова жена је просечно више снажљива од мушкараца. Она обично двапут брже реши постављени задатак од човека. Ако се упореди лева и десна рука, видеће се да је лева женина рука готово исто толико способна колико и десна рука мушкараца. Искуство у индустрији говори отприлике исто.

Упоредиван је рад мушкараца и жене у фабрикама дотонатора за време другог светског рата, па је израчунато да су оне радиле за 50 до 100 насто брже. И у индустријама за прецизну механику добијају се данас исти резултати. Испитујући узроке биолози су констатовали извесне анатомске одлике. Наиме, жене имају претежно дугачке прсте а кратак палец што их чини спретнијим у раду на машинама.

У данашње време механике и аутоматизације постоји потреба за све већим бројем инжењерских стручњака. Пошто се тражи спретност а не снага, жена ће ту напредовати више од мушкараца. Зато будућност припада жени инжењеру од које се на плану технике много очекује.



АТОМСКИ ПИЈУК

пре више десетина милиона година, Об, који сада тече поред источног дела Урала, уливао се у Аралско море, јужно од Казахстана, али је један геолошки поремећај подигао „брану“ високу 200 метара и упутно реку Об на север. Сада се совјетски стручњаци поново носе мишљу да ову природну препреку баце у ваздух и врате Об некадашњем току. Сличан заокрет треба да учине и са реком Јенисеј. На тај начин добило би се 25 милиона хектара обрадиве земље и 30 милиона хектара пашњака.

ИЗМЕЂУ БОРДОА И НАРБОНЕ

И Французи су дуго чували један план који је годинама изгледао неизводљив. Сада су га извукли из прашњавих полица. Спајањем Гаскоњског и Лионског залива широким каналом омогућио би се прелаз морским бродовима између Нарбоне и Бордоа. Тако би лађе пловиле из Атлантика у Средоземно море и обротно не користећи Гибралтарски мореуз.

НОВИ ПАНАМСКИ КАНАЛ

Постоји други, још замашнији пројект да се прокопа нови Панамски канал, 160 км јужно од садашњег, јер је међународни саобраћај на овом воденом путу из годину у годину све већи. Израчунато је да је за овакав подухват потребно 651 нуклеарно пуњење са укупном снагом од 42 мегатона које би коштало 2,1 милијарде долара. Кад би се канал прокопао помоћу људске радне снаге и употребом екскаватора, радови би стајали преко 5 милијарди долара.

ПРОЈЕКТ ШАРИО

Један од таквих подухвата је пројект који је добио име

по инжењеру Шароу. У питању је изградња велике лука на Аљасци, 550 км од арктичког круга. Кад би се замрзнута земља копала на класичан начин, посао би трајао дуго и стајао много новца. Зато је предвиђено да се радови обаве помоћу 4 нуклеарна пуњења. Три пуњења треба да ископају басен за пристаниште а четврто да просече канал између басена и мора. Расходи ће изнети свега десети део суме потребне за исплату радне снаге и употребу машина које се користе при таквим земљаним радовима.

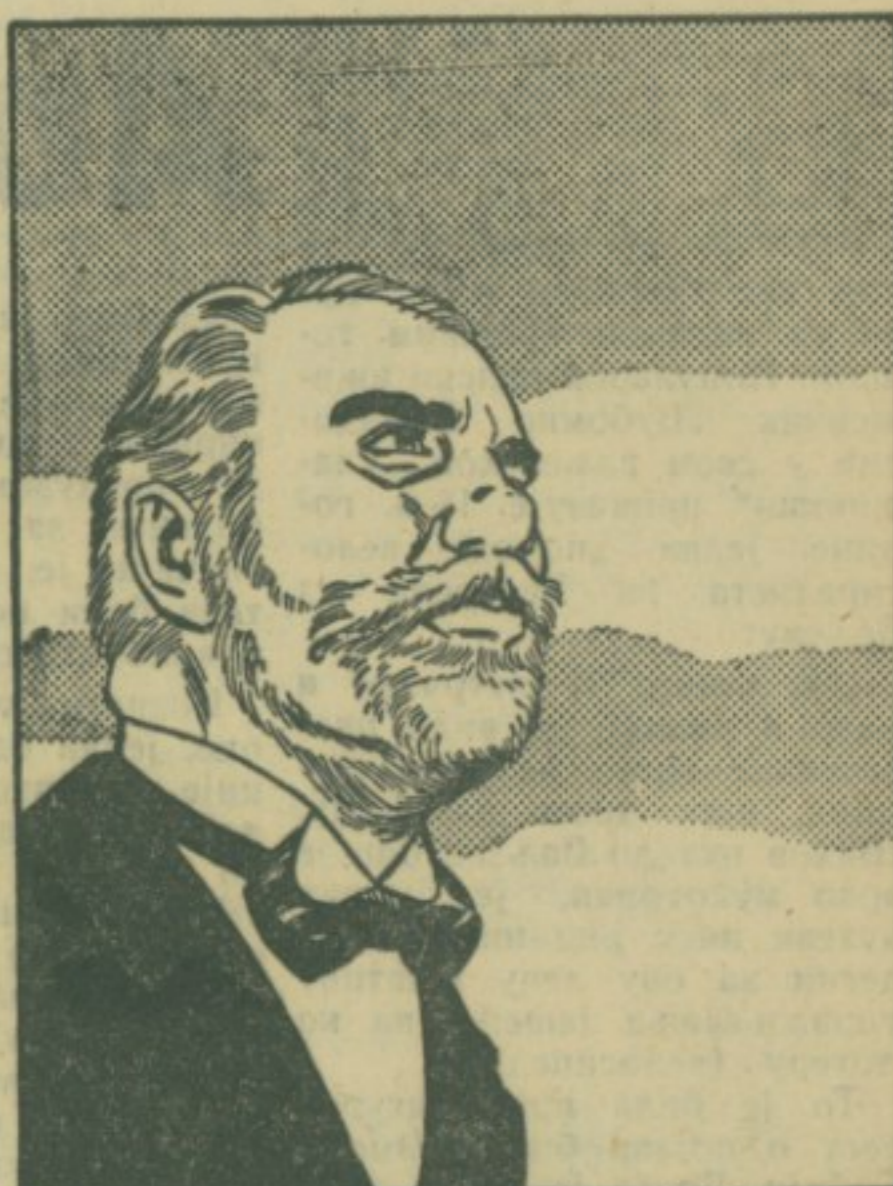
ИСПОД ХИМАЛАЈА

Сада постоји само једна железничка пруга која непосредно спаја Совјетски Савез са Кином, али заобилази масив Хималаја на његовој огромној дужини од 2.500 км. Из главног града спољне Монголије Улан Батора полази један железнички крак за Кину, а један се протеже од Алма Ате, главног града Казахстана до града Ланџоуа у Кини. Совјетски инжењери су, међутим, начинили план да „атомским будаком“ пробију тунел кроз срце Хималаја.

Поред ових постоје и други пројекти широм земље, од Арктика до Антарктика, и у врло различите сврхе. Смисла се да се разори поларни лед који упућује санте на југ и спречава мирну пловидбу по океанима, као и да се атомским експлозивима скрену топле морске струје. Ако се ови планови остваре, није искључено да једног дана једемо грађје из северне Норвешке и јужно воће из Сибир.



1872. године написао је своју трећу симфонију у С-дуру и послао је уз мору на конкурс за додељивање аустријске државне стипендије. Јоханес Брамс као један од чланова комисије која је одлучивала заузео се за младог уметника. Тако је почело њихово пријатељство.



Свако ново дело указује све више да Дворжак ствара као прави чешки композитор. Његови „Моравски дуети“ и нарочито „Словенске рапсодије“ и „Словенске игре“, у две емисије, међу којима и четири на српске текстове, постали су дела светске оркестарске литературе.

Антонин Дворжак



Од својих издавача, којих је сваког дана све више, јер је он све више стварао, захтевао је да му име пишу чешки. И на тај начин је хтео да докаже своју веома изражену националност. Преко разних едисија за његова дела и његово име сазнао је ускоро цео свет.



На позив одлази у Енглеску 1884. а ту је посетом допније још само пута. У Алберт халу у Лондону дирижује солистима и хором од 2000 певача и оркестром од 160 чланова који изводе његово дело „Стабат матер“. Успех је био огроман али он је остао само скромни уметник. (Наставиће се)



БАЛОН ДОГУНАСТ КАО МАЗГА

Догодило се то пре 43 године, 1. маја 1918. а ја се сећам као да је јуче било. Мој балон, као и сваки други, кад се посматра са земље био је врло мирољубив, али у ваздуху се понашао тврдоглаво као мазга. Тог јутра, са потпорничком Арнолдом Грасом налазио сам се у корпи од врбовог прућа на 550 метара изнад Форд Сила, у Оклахоми. Висили смо прикљачени за „кобасицу“ од 1000 кубних метара, означену бројем 161. Посматрали смо догледом артиљеријске поготке и јављали телефоном да би вршили коректуру. Ни мој друг ни ја нисмо много знали о балони-

ма. Уосталом, то нас се није много ни тицало, јер смо били причвршћени за земљу челичним ужетом. Пошто је гађање завршено, дао сам знак да нас чекрком спусте на земљу, али 150 метара захваћен ветром, наш балон број 161 устремио се као кобач према земљи а кад је стигао до 15 метара пролео се увис као дивљи коњ. Уж се прекинуло, а кад смо Грас и ја пијани од љубавија погледали преко корпе, видели смо људе и камјоне сићушне као мраве. Брзо сам се присећао савета са часова летења у балону и увидео да нам наставници нису баш много рекли о балону који великом брзином жури у правцу Месеца. Повукли смо конопца за испуштање гаса, али је балон и даље „галопирао“ према небу. Са 2100 метара приметили смо да аутомобили и мотоцикли, ситни као тачке, журе друмовима и правцу нашег кретања. На 2400 метара побеснела „мазга“ је посустала и ми се осмехнусмо. Спустили смо се по 30 метара за 20 секунди. Наједном је „кобасица“ појурила надоле брзином од 30 метара за пет секунди. Да се не разбијемо о земљу, повиках Грасу: — Бацај терет!

Уместо да сила песак помазо он је одједном претурио преко врbove корпе 35 килограма терета и ми се винусмо опет према небеском плаветнилу. Док смо се вијали лево-десно и горе-доле, нас двојица направисмо план да при следећем спуштању он пову-

че конопца за пењање бало-на а да ја постепено одасипам песак. Пред носом су нам биле оранице и корпа запара земљу. Од урада Грас је био „истресен“ напоље а ја бачен у њонак. Осетих јак бол у левом рамену и би ми јасно да ми је слоњена кључна кост. Кад сам се придигао, спазих да као усамљени путник лагано пловим ка северу. Подигох очи према надувеној кобасици и викнух: — Проклета мазго!

Шта сад тек могу са слоњеном кључном кости? Кад два човека са четири здраве руке нису успела да укроте побезнелу аждају, како ћу је сада ја, као инвалид? Одлучио сам се да скочим падобраном. Уверавали су нас да се тога не треба плашити, али ја сам се ипак бојао. Пре две недеље, да би нас упознали са тим, бацили су из авиона једну лутку са падобраном, но он се није отворио и лутка се разбила у комаде. Сада је требало да ми она улије храброст!

Пошто нисам желео да се даље вучем по небу, скок ми је ипак изгледао најбоље решење. Погледао сам

цак са падобраном и видео да је отворен, док се падобран, избачен услед потреса, заплео у ужад. Тада сам прихватио зубима и коленима конопца за испуштање гаса и повео мој 161 ка земљи. Спустићање је добро ишло. Са 3 метра висине искочих из корпе, али — на траву нисам пао! Око моје ноге се обавило откинуто уже и баш у томе часу худљива „мазга“ се поново попела. Знао сам да свако уже може да издржи оптерећење од 34 килограма а ја сам био тежак 70. Високо сам у ваздуху. Склопљених очију почео сам да чекам последњи час. Али он није дошао. После шетње до стотинак метара висине, „кобасица“ се лагано спустила тако да нисам осетио никакав потрес. Око мене се сјатило стотину људи избезумљених од узбуђења. Гледао сам их не схватајући да је то због мене. Одвели су ме у болницу, кост ми је зарасла, поново сам упућен у јединицу и одређен да узлетим ради једног артиљеријског гађања. Када сам ступио пред „кобасицу“ на њој је писало: 161.

Јапанци у космосу

Утакмица у освајању космоса добила је новог такмичара, Јапан, који је у току последњих шест месеци изба-чио у високи слој атмосфере три космичка брода. Брод „Капа 8“ попео се септембра 1960. на 185 км висине. Марта 1961. двоспратна јапанска ракета летела је један минут дуже, што значи 6 минута и 50 секунди. Најзад 1. априла ове године прва троспратна јапанска ракета „Капа 9“ попела се за 10 минута и 30 секунди на 350 километара.

Кад су пре стотину година велики ловци и велики истраживачи Стенли и Ливингстон продрли у Африку, открили су земљу величанствене лепоте у којој је царевала дивљач. Данас Африку браздају друмови и железничка мрежа; крда дивљих животиња практично су ишчезла и уступила место домаћим животињама и обрађеним пољима.

Ако у великим музејима ипак можемо да видимо делић Африке, макар музејске, за то треба да захвалимо Карлу Екелију. Тај земљораднички син који је завршио средњу школу у 16. години, у животу је добио 37 диплома и сведоци, од којих су једна за вајарство и једна за препарирање животиња.

Цело његово животно дело било је подстакнуто великом љубављу према природи.

Недалеко од Кларендона, у држави Њујорк, густа шума је притеснила скромно имање у коме се он родио 1864. године. Пошто је живео без и једног другог, све своје дружељубље пренео је на пса птице и шумске животиње.

Као дете видео је у кућама својих рођака коже животиња грубо испуњене сламом и крпама. Велике игле оставиле су широке рупе, болови су били немилосрдни, главе намерно исцерене да се добије застрашујући израз. Кад се осетио способнијим од таквих „препаратора“ и кад је зажелио да животиње опреми у њихо-



Ка једанјути окуси воду СА АФРИЧКИХ ИЗВОРА

вој пуној лепоти, као у природи, живе, имао је 12 година. Завршио је препараторски курс, отишао на студије у природњачки институт и у 24. години почео да примењује сопствени метод. Године 1888. препарирао је породицу бизамских пацова у миховом станишту за музеј у Милвокију. Тај први примерак савременог метода препарирања, који се данас употребљава свуда у свету, чува се и сада у истом музеју.

Да се достигну Екелијеви квалитети, потребно је да је препаратор природњак по струци, да зна како живе животиње и да сам прикупља примерке. Треба да уме да оцени умрлу животињу, да је фотографиса, да сам извуче унутрашње делове, да задржи кожу и кости, да остави кожу шапа нетакнуту, итд. Затим, мора бити вајар способан да исту животињу створи од глинџе у природној величини и да изгледа као жива. Отисак се лије у гипсу који потом служи за углед кад се ствара метални коствур за пу-

њење и кад се покрива муслином преко кога се затеже припремљена кожа. Екелијев метод је спор, тежак и скуп, али до данас најсавршенији.

Кад је 1896. први пут стигао у Африку и открио да се тамо налази један део његовог срца, континент је био „рај“ за животиње. „Ко једанпут окуси воду са афричких извора увек ће тамо навраћати“, каже арапска пословица коју је Екели често понављао.

Године 1905. вратио се у Чикашки музеј, а од 1909. до 1911. водио је експедицију за набавку слонова. Једно вече, његова жена је сазнала да јој муж лежи у шуми рањен ударцем сурле одбеглог слонова. Брзо је сакупила урођенике, али су сви одбили да је прате. Усто, један покуша да је прате. Усто, један покуша да је прате. Усто, један покуша да је прате. Усто, један покуша да је прате.

По доласку у Њујорк он се посветио подизању велике „афричке дворане“. Његов пројекат предвиђа салу слабо осветљену у којој ће посетиоци моћи да посматрају 40 карактеристичних призора кавки су се виђали у Африци пре доласка белих ловаца и насељеника. Видеће се слободне и горде животиње у богатој природи док их још нико није узнемиравао. Сваки лист и влат траве морали би

да се донесу из Африке, сваку кулису морао би да наслика уметник који је начинио скице на месту где је животиња ухваћена. Пошто ниједна америчка дворана није била довољно велика, он је предложио зидање нове, скупе зграде у којој би се остварила његова замисао.

Пошто држава није желела да улаже новац, покушао је да заинтересује богате људе, на првом месту Пјерпонта Моргана. Баш кад је овај пристао да га помогне избио је први светски рат. Четири године касније он се поново залаже за остварење велике зграде природњачког музеја у Њујорку и 1921. одлази на челу своје четврте експедици-

је у Африку, у област језера Киву у Конгу. Тамо је на 3.200 метара надморске висине открио шуме чудесне лепоте и богате ретким дивљим зверима. Са њим је путовао и сликар који је на самим местима узимао забелешке. Али кад се вратио у Њујорк Морган је био умро и требало је наћи новог мецену.

Марта 1925. сазнао је да Белгија шаље у Конго најбоље научнике да испитају није ли тамо колевка прачовека. Америчанац Пјор Истмен жели да га Екели прати на том путу, али је овај одговорио:

— Пратим вас под условом да финансирате подизање зграде!

И овај је пристао.

Јануара 1926. пошао је за Африку, али на последње путовање. Превалио је шездесету, тело му је тешко и уморно, но он ради као да је најмлађи у групи. Пешачи, преноси пртљаг. Снима угинуле лавове специјалним апаратом који је сам конструисао, и усавршава препарирање врло нежне коже младих антилопа.

У септембру је добио напад тропске грознице и пренет је у болницу у Најробију. Али, после три седмице одлази у дунглу да настави лов. На реду је и одабирање растиња које ће се у музеју налазити око групе горила, и зато поново путује у област језера Киву.

Сезона киша је била на прагу, кад се он приближавао терену који је највише волео, где расту фикуси, тропске руже, орхидеје и дивљи целер којим се хране планинске гориле. Подигли су шаторе на 2.700 метара висине. Екели се пробудио у великој ватри јер му се грозница повратила. Саветовали су му да оде у болницу, али је он тражио да се постави нов бивак, још 750 метара више.

Сутрадан су га пренели у носилима кроз густу и дивљу тропску прашуму. Гледао је око себе, посматрао Африку са висине од 3.500 метара и није могао да се наживљава лепоте. Поподне су га спустили у тек подигнути шатор где је умро истог дана, 17. новембра 1926. године.

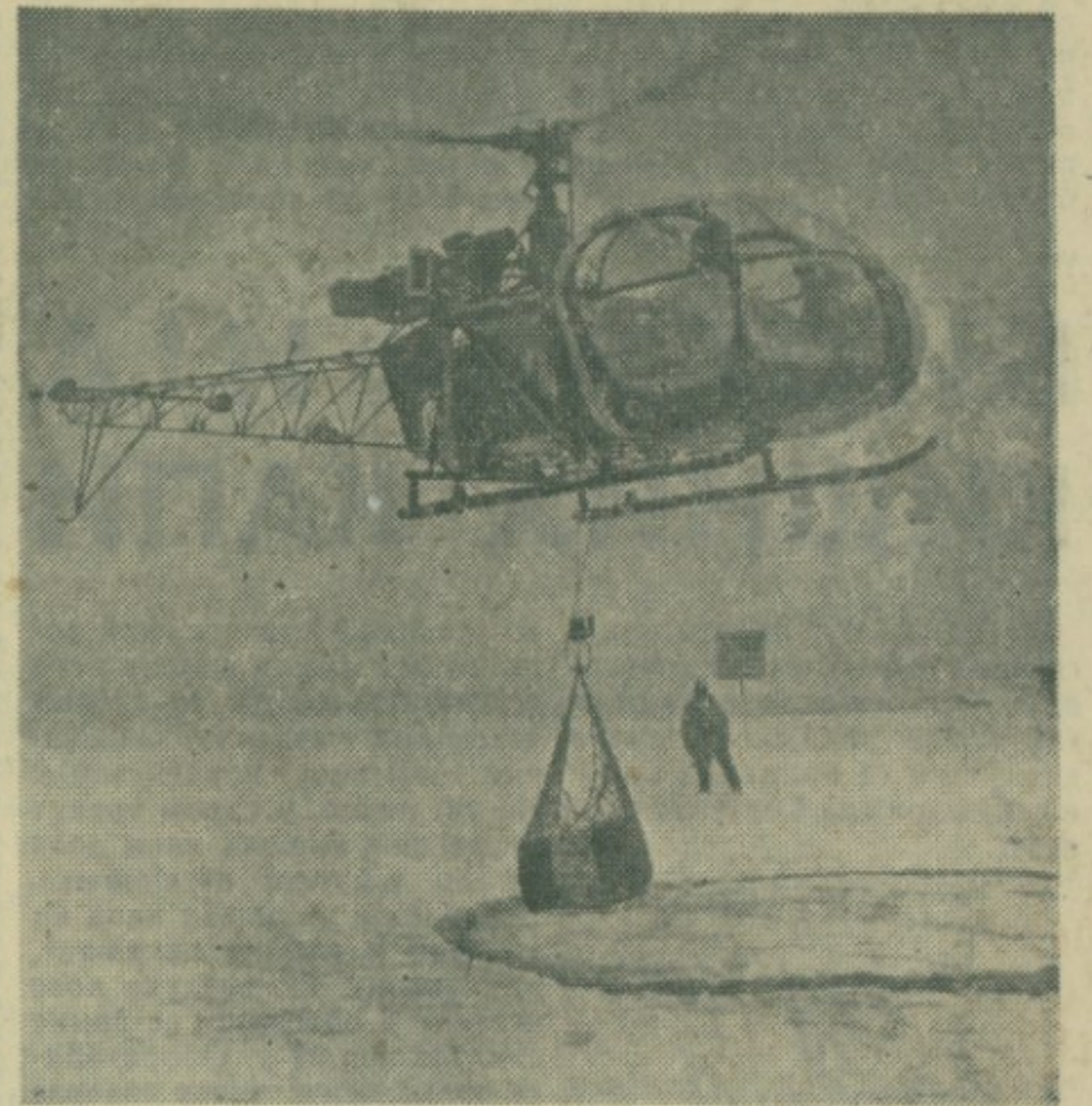
Научне групе разних земаља стално испитују огромни антарктички континент који је велики као Европа и САД заједно. Чак је и много виши но што се мислило јер просечна висина износи 1600 метара изнад мора. Девет десетина целокупне површине покривено је дебелим слојем „живог“ леда који се под притиском сопствене тежине креће према ивицама платоа. Део калоте који није покривен ледом — прибрежне планине и „суве долине“ — упија сунчеве зраке и представља ризицију из

НОВОСТИ СА АНТАРКТИКА

које се може сазнати прошлост и препоставити будућност наше планете. Ове године се нарочито испитује Беллингхаузеново море које се налази насупрот јужноамеричком рту Рог. Пошто су осам дана просецала лед, два ледоломца су заустављена непробојним слојем. На 50 километара од њих налазила се једна научна експедиција коју је требало пребити на ледоломцу, али услед снажног ветра, који је брисао брзином од 130 км на сат, хеликоптери су им пошли у сусрет тек пошто је бура престала. Ова група научника прво ће помоћу радара да испита полуострво Трастон а затим ће ледоломци по први пут да засеку хиљадугодишње санте у области Амундзеновог мора.

Испитивање једне друге екипе усретрешено је на водени „појас“ који дели антарктичке од субантарктичких вода. У томе појасу живи много животиња, десет пута више него у тропским морима. Поред тога вода је то топлија него на јужном полу за пет до шест степени и боја није модрикаста већ сива услед многобројних микроскопских ситних животиња и биљака. Тај планктонски свет представља обилну храну за прибрежне животиње, китове, фокџе, пингвине, галебове, албатросџе и друге. Ту живи такође једна необична врста рибе која је, колико се за сада зна, једини кичмењак у чијој крви нема хемоглобина. Као што је познато, хемоглобин је једино „превозно средство“ којим се кисеоник служи да из плућа стигне у крв а затим у ћелије организма. Биолози се питају на који се начин ова риба беле крв снабдева кисеоником који је толико неопходан за живот.

На Антарктику се, између



осталог, изучава измена материје у организму тамошњих риба, двадесет до тридесет пута бржа него ли у риба тропских вода. Такође се испитује ритам и унутрашњи живот многих бића. Најме, истражује се да ли постоји дневни и ноћни начин живота, постоји ли „природни часовник“ по коме су животиње у акцији или мирују, кад спавају или су будне; испитује се како живе биљке, да ли постоји миграција птица и тако даље. Најзад, биолози би хтели да докуче да ли и како утиче на жива бића смена дана и ноћи, већа и мања активност сунца, промене атмосферског притиска, промене у кретању Земље око осовине и близина магнетског поља.

Да би осветлили ове про-

блеме један индијски научник из Њу Делхија и један из Калифорније начинили су постоје баш на ономе месту где теоријски пролази земљина осовина и на њему су смештали извесне гљиве, инсекте и мале глодарџе да би видели како се понашају у тој средини. Док на јужном небу бесне ветрови и магнетске буре, ова два биолога бде дању и ноћу над својом малом менаџеријом на осовини наше планете.

Група совјетских научника, са своје стране, предузима нове подухвате. Недавно су добили нову станицу на Земљи краљице Мод, коју су назвали Новолазаревскаја. Ту ће се настанити 12 научника и замениће совјетску базу Лазаров која је подигнута 1959. године.

Ситно али занимљиво



ЗАКАСНЕЛА ДИЈАГНОЗА

Радиографски снимци цеваница, који су вршени после недавног ископавања костију франачких коњаника, открили су да су ови ратници патили од „коњаничке болести“. Најме, имали су јако искривљене кости ногу са повременим јаким боловима. Дијагноза је на жалост закаснела да пуних 12 столећа.

И РИБЕ ЋЕ ПРОГОВОРИТИ

Да би открили зашто голубови писмоноше скрећу с пута, природњаци су им ставили мале али врло јаке емисионе станице и пустили их у слободу. Сва скретања с правца бележена су посебним апаратима а помоћу микрофона и емисионих станица примани су подаци о голубовом дисању, о томе да ли се спустио на земљу да нешто позобље или да би пио воду. По завршетку ових испитивања биолози ће прећи на изучавање кретања извесних већих риба које ће такође добити микрофоне са емисионим станицама.



ПАСОШ КРИЈУМЧАРЕНОГ ОПИЈУМА

Један пакистански и један амерички научник пронашли су начин да се утврди из које је земље, из које провинције па чак и са кога је поља кријумчарени опијум који је узаптила полиција. Они откри вају порекло опијума на основу анализе састојака. Најме, састојци и њихов однос у опијуму нису увек исти и зависе од тла, температуре, падавина итд. Пошто је начињена географска карта земљишта и климатских услова где опијум успева, анализа сваке количине указује на коме је месту земљине кугле засечена чаура мака засејана. Две су установе нарочито заинтересоване за проналазак пакистанског и америчког стручњака: Светска организација за здравље и Интерпол.

Видра из северног Пацифика има најлепше и најскупље крзно. Стотине људи је нашло смрт у таласима океана, лови је током прошлог столећа. Њена кожа је исте дебљине преко целе године. Пошто живи у хладној води, не мења длаку као ни поларни медвед. Крзно јој је топлје од самуровине и јаче од бизоновог. Данас се не може набавити крзно морске видре ни за какве паре, јер су Русија, Јапан, Енглеска и Америка још 1910. потписале конвенцију о најстрожој

МОРСКА ВИДРА



свим врстама крзна која се не продају на пијаци Кијача, у Сибиру, извозном центру за Кину.

Године 1776. експедиција капетана Кука испитала је северни Пацифик и Енглеска је убрзо почела лов на животиње са изванредно лепом длаком. Од 1784. њима се придружују француски, португалски и амерички ловци. Уколико је морска видра постала све ређа на северу, бродови су је гонили у јужним водама. Северно од Сан Франциска руски ловци су саградили читаво насеље у коме је био центар за овај лов. Занимљиво је да су извесне зграде тог насеља, саграђене од секвоја, сачуване до данас.

У то време Американци, настављени претежно на источном делу континента, још нису господарили пацифичком обалом. Да би стигли до ловишта морске видре обилазили су целу Јужну Америку и преко рта Рог пловили на север до Мексика. Није чудо што је видре било све мање. Почетком овог века готово их је нестало и зато су четири државе потписале конвенцију 1910. године о забрани лова на њу.

Године 1920. природњаци су установили да у области Калифорније нема више ни једне животиње. Тек 1938. чувари риболова северног Пацифика угледали су прву већу групу од око 300 видри.

Овај сисар се споро множи. На дванаест одраслих рађа се отприлике једно младунче годишње. Сталну опасност по њихов живот представљају ајкуле. Па ипак, 1958. године хеликоптерима је откривено да се морска видра враћа у живот. Рачуна се да је у водама око Аљаске може бити на 5.000 а око Алеутских острва још и више. Ова „деца

мора“ мимоншла су свој тежак удес. Умало нису изумрла, али строга примена прописа о забрани лова сачувала је једну лепу и драгоцену врсту животиња. Крајем нашег столећа, морских видри ће бити у оној мери као кад се 1841. дански морепловац Витус Беринг искрцао после бро долома на обалу пустог пацифичког острва.

забрани лова на ове животиње.

Док је ње било у изобиљу крстарила је око обала најсевернијих јапанских острва, око Алеутских отока и пролазећи поред Аљаске стизала је до северне Калифорније, па чак и до Мексика. Пливала је хладном морском струјом између Јапана и Мексика. Овај сисар, дуг до 150 см, и помало сличан фоки, хода захваљујући задњим ногама и сече воду као тестера. Усред тога што су му закрљжале предње ноге тешко се креће и оне му служе више као руке. Познато је да са дна доноси на стеноу разне ракове, а онда легне на леђа, љускара стави на трбух и разбија оклоп каменом.

Морска видра рађа једно, ређе два младунца. Иако рођено у води оно не уме да плива по инстинкту већ га мајка томе учи. Ако случајно њен живот угрози нека грабљива риба, мати стегне младунца уз груди и бежи у дубину. Кад осети да се „новорођенче“ гуши услед недостатка ваздуха, жури с њим на површину. Чим је ван домашаја непријатеља, сатима се игра с младунчетом које пушта глас сличан тукању бебе.

Идиличном животу морске видре први пут је запретила опасност почетком 18. века. Данац Витус Беринг је пошао да тражи велики континент за који се веровало да постоји у северном делу Тихог океана. Беринг се много намучио док је утврдио да таква континент не постоји, али царска влада је послала и другу, бројнију експедицију са Берингом на челу.

Уместо новог континента Беринг је открио Аљаску и Алеуте, али наређење је гласило да трага даље. На броду више није било пијаће воде и храна је почела да се квари, кад је лађу неочекивано задесила несрећа: насукала се на подводну стеноу. Преживели бродоломници успели су да се извуку на обалу пустог острва.

Од тога дана било је свежег меса у изобиљу. Морске видре се нимало нису плашиле незнаца па су их они рукама хватали. Морепловац Беринг умро је на томе острву, а упрелеће морнари су како-тако оправили брод и са товаром видриних кожа упловили у луку Камчатке.

Дошли су морску видру ловили само Индијанци. Кад су Руси открили да је њено крзно боље од самуровине, по-

чели су да га мењају за чај и кинеске свилене тканине. За неколико година постала је царско крзно на кинеском двору којим су се огртали сви достојанственици, њихове жене и богати људи. Европски купци коже оборили су цену

БИОГРАФИЈА КИШНИХ КАПИ

У једној од лабораторија главне геофизичке опсерваторије у Ленинграду врше се испитивања хемијског састава кише чији се примерци шаљу из свих крајева Совјетског Савеза.



Обично се сматра да је кишница — пре него што падне на земљу — апсолутно чиста јер се образује од водене паре. Друге примесе дојављују се у њој тек кад продре у земљу и почне да раствара из ње минералне соли и органска једињења.

Али, таква представа о кишници није тачна. Пре свега,

до стварања кишних капи долази онда кад се водена пара згусне, кондензује на ситним честицама у ваздуху, такозваним језгрима кондензације. На тај начин, у самом тренутку рађања кишних капи долази до њиховог загађивања. Док падају на земљу капи кише, као и снежне пахуљице, прикупљају из ваздуха нове честице и обогаћују се приме само. И кад се у лабораторији помоћу електричне анализе и хемијских реактива испитује састав кишнице, открива се сложена „биографија“ кише и истовремено се расветљава хемијски састав атмосфере.

Једне капи су праве кхери океана. Оне су се образовале око честица соли које су ветрови и ваздушне струје нанеле далеко изнад континента.

Друге капи су „дело“ фабрика: као језгра кондензације за њих су послужила суфатна једињења која су dospela у атмосферу заједно с димом из фабричких димњака.

Капљице кише ни из далека нису све једнаке не само по величини већ и по „рођењу“ и саставу. Проучавајући кишне капи хемичар доноси закључак о степену загађености ваздуха изнад једног града или читаве области.



ЗА ОСВАЈАЊЕ МЕСЕЦА

У једном часопису који излази у Москви, штампан је чланак у коме се говори о перспективама совјетске астронаутике за путовање на Месец. Ту се износи неколико етапа освајања ове планете. У првој етапи одашићће се вештачки сателити који ће слати обавештења преко радија и телевизије; у другој ће се послати ракете које ће се лагано спустити на Месечеву површину и обавештења слати на Земљу на исти начин. У трећој етапи космички бродови ће се аутоматски враћати са Месеца на Земљу. Најзад, у четвртој етапи, послаће се људи на Месец који ће се и вратити на Земљу.

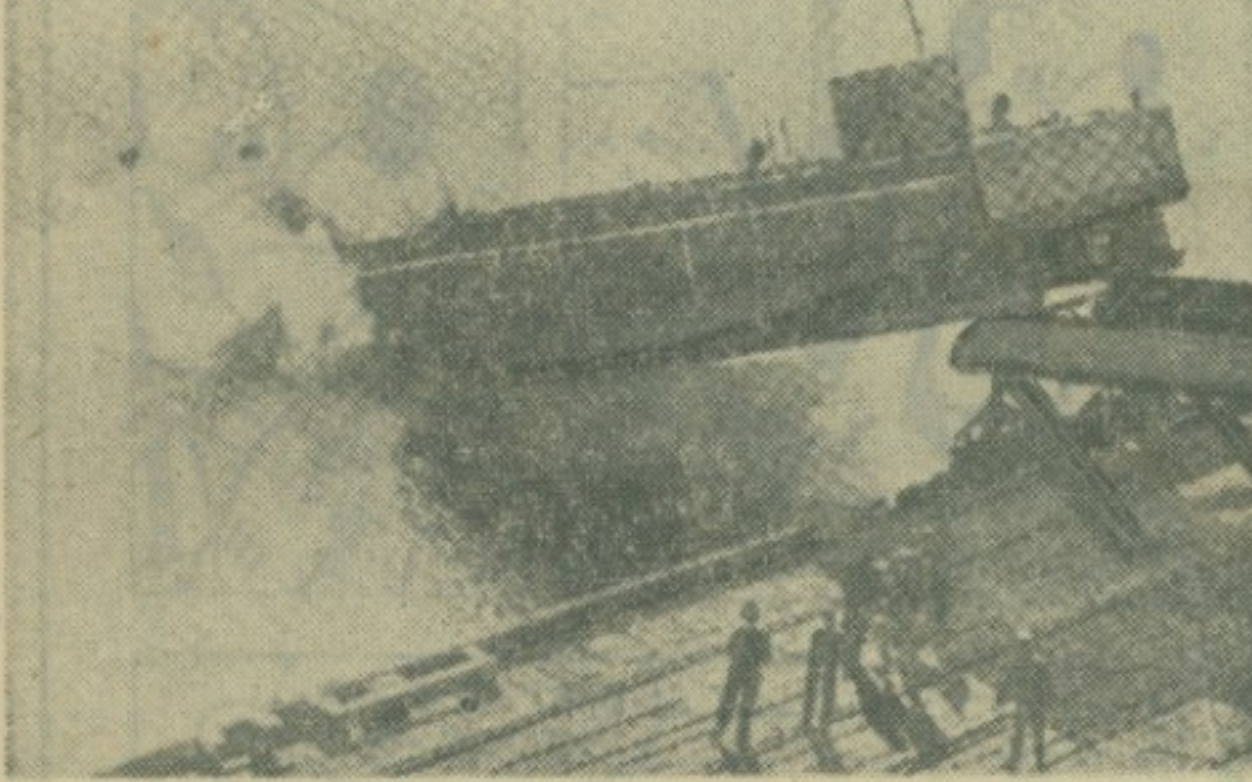
При испитивању Месеца помоћу вештачких сателита биће свакако извесних пропуста. Зато ће се послати аутоматске станице које ће давати обавештења са саме површине. Њихови апарати ће проучавати разна места на нашем природном пратиоцу. Да би извршиле задатак, ове лабораторије морају бити покретне а њима ће се управљати са Земље. То ће у ствари бити „путујуће“ лабораторије без научника и возача.

Говорећи о човековом лету на Месец и о његовом повратку на Земљу писац чланка каже да ће почетна тежина ракете са лабораторијом бити 300 пута већа од крајње, што је немогућно остварити у стадијуму у коме се наука и техника данас налазе. Пре него што први путник крочи на Месец мораће да се он облети и да се космонаут, који га обиђе, врати на Земљу. Пред научницима стоји још један важан задатак: треба пронаћи могућност да се вештачки сателит при повратку снабде новим горивом.

ТЕЖИНА ОБЛАКА

Облак који носи пролећну непогоду тежак је око 100 хиљада тона воде која се добрим делом претвара у атмосферску падавину. Таква облака садржи 6 трилиона капљица кише.

ДА СЕ УБРЗА ИСКРЦАВАЊЕ



Бродић за искрцавање трупа са транспортног брода на обалу издржао је успешно прву пробу — изабацивање са шест метара високе палубе.

Да ли знате?

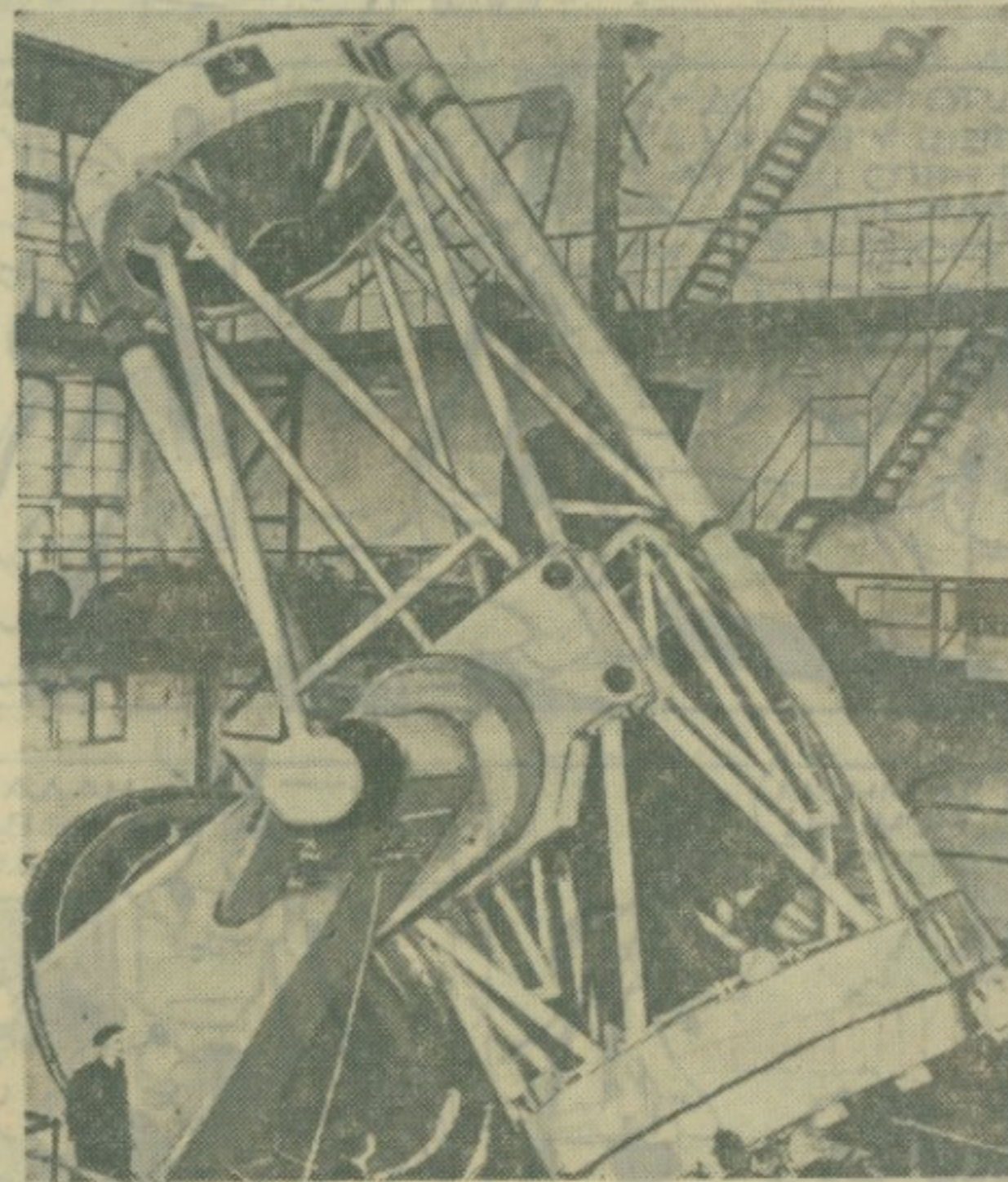
МУЗЕЈСКИ ВОДИЧ У РУЦИ



Научни музеј у Лондону први је завео механичког водича за сваког посетиоца посебно. Раније, групама посетилаца је прилазио службеник који је у виду кратког предавања објашњавао значај изложених предмета. Сада сваки посетилац на улазу у изложбени дворану узима неку врсту палице чији тањи део пристања уз уво. Тумачења су снимљена на магнетофонску траку и путем радија се преносе у мале, сасвим тихе звучнике. Објашњења се могу чути једино ако се звучник приклони уз саму ушну шкољку.

ЛЕЧЕЊЕ У »СУНЧАНОЈ ПЕЋИ«

У Алма Ати, главном граду Совјетске Републике Казахстан, где се врше различита испитивања како да се сунчана енергија што боље искористи, основано је јединствено болничко одељење у свету. У њему се успешно лече: бронхијална астма, дубоки чиреви — фурункуле, ексцеми нервног или инфективног порекла и друге болести. Одељење прима 200 пацијената дневно и лечење се врши сунчаним зрацима који се помоћу огледала упућују на оболело место. Учестаност и трајање сваког појединачног зрачења одређују лекари који су се специјализовали за овакву врсту лечења.



НАЈЈАЧИ ТЕЛЕСКОП У ЕВРОПИ

Овако изгледа најјачи европски телескоп конструисан у Оптичком институту у Лењинграду. Пречник огледала износи 2,60 м, а тешко је 4 тоне. Укупна тежина покретних делова је 70 тона.

СВЕТЛЕЋИ БЛОК

Преко ноћи људима често падају на памет разне идеје. Ујутру развијају главу да би их се поново сетили јер нису били у могућности да их прибележе. Промућурни произвођачи су начинили светлећи блок у који могу да се и по мрклој ноћи прибележе добре идеје. Такав блок стаје у Швајцарској 15 франака, а са стоји се од оловке, батерије

и роло папира. Поред ове основне сврхе, блок може да послужи и као цевна лампа или корице за календар.

Играчке — лек

Један лекар из Денвера у САД, тврди да сваки много запослен човек треба једном, још боље два пута, месечно да се игра железницом — децом играчком. За жене, пак, савет је нешто друкчији: један дан у месецу — али цео дан — играње луткама. Један такав дан испуњен игром, тврди овај лекар, одговара отприлике десетодневном одмору ван места становања. Код људи који се редовно придржавају „лана игре“ уопште не долази до психичког замора.

Демонтиран водовод

У месту Херсхолму у близини Копенхагена непознати крадљивци су демонтирали све металне делове на водоводним постројењима да би их продали скупљачима старог гвожђа. Полиција трага за крадљивцима да би се водовод поново оспособио.

НИСУ ВИШЕ СТРАНЦИ

Један лондонски судија је недавно донео пресуду да се Шкотланђани не могу више у Великој Британији сматрати „непожељним странцима“. Овај судија је дозволио седам наестогодишњој Марлин Њутон, и поред противљења ње-

ног оца, да се уда за Шкотланђанина Брјуса Магдоналда. Отац девојке, као загрижени националиста није дозвољавао својој кћери да ступи у брак са Шкотланђанином. Пишући о овоме, енглески лист „Дејли експрес“ истиче, „Први суверен Уједињеног краљевства био је Шкот, лорд канцелар је Шкот и министар председник је такође Шкот те се господин Њутон мора припазити“.

Најлон 7

У Америци је произведена нова врста најлона, названа „најлон 7“, за разлику од „најлона 6“ и „најлона 66“. Ова нова синтетичка материја има седам угљеникових атома уместо досадашњих шест. Због овог једног атома производња материјала је лакша и јефтинија, а сем тога он је отпорнији. Предвиђено је да се „најлон 7“ употреби у индустрији аутомобилских гума.

Вакуум из васионе

Пошто је ванредно тешко створити на Земљи апсолутни вакуум, професор Покровски предлаже да се он добави из стратосфере. Васионски бродови са људском посадом могли би да доносе у резервоарима вакуум потребан у научне сврхе.



Водоравно: 1) врста пса; 3) наша фабрика аутомобила; 6) река у Сибиру; 7) планинска висија у Средњој Азији; 9) енглески есејист и књижевни критичар (Чарлс); 11) супа; 13) недостижни узор; 14) посао; 15) скраћеница за мношину; 16) чврсто стање воде; 17) два иста самогласника; 18) личност из „Дунда Мароја“; 20) телефонски позив; 21) морски сисар; 22) град у Србији; 23) башта; 24) див; 26) име глумца Монтана; 27) индустријска биљка; 28) два слова; 29) доњи део посуде; 31) седиментна стена; 33) врста атмосферског талога; 35) мирни; 36) византијски сребрни новац; 37) артиљеријско оруђе; 38) део имања; 39) крволочна звер.

Усправно: 1) мирноћа, сталоженост; 2) део тела; 3) показана заменица; 4) река у Азији; 5) име и презиме руског књижевника („Тихи Дон“); 6) планина у Грчкој; 8) начин бежичног преносења звука на велике удаљености; 10) уметнички плес; 13) кретање кроз ваздух; 19) предање; 20) острво у Преспанском језеру; 22) део прста; 23) речни сисар из породице кунја; 24) благо; 25) прича у сликама; 30) промена на кожи која прати неке инфективне болести; 32) врста колача; 34) град у Француској.

Grid for a crossword puzzle with numbers 1 through 39.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) јесен; 5) пума; 6) ас; 8) Пата; 10) убо; 12) аба; 13) писмо; 15) ул; 16) Севиње; 17) ној; 19) Тарим; 20) пад; 22) лав; 23) ѕидар; 25) код; 27) Анакир; 28) ла; 29) Тарас; 30) шиб; 31) ос; 32) Ница; 33) од; 35) Кале; 36) „Отело“.

Усправно: 1) јута; 2) Ема; 3) са; 4) на; 5) Пабло Пикасо; 7) „Сунђиво лице“; 9) паузи; 9) ривал; 11) боем; 13) пет; 14) сирак; 16) Јадар; 21) Дакар; 23) за то; 24) рис; 26) Даба; 30) шило; 32) Нал; 34) до; 35) ке.

НАПРАВИ САМ



У вашој кући — колиба истраживача

Нема ништа једноставније но вашу собу претворити у колибу неког истраживача. Зидове украсите штаповима бамбусове трске. Поставите лампу од картона украшен разним шарима у боји. Главна бивола направите од белог папира у облику фишке као и његове рога. Маску црнца добијете од старог балона ако га лепо обожите. На под ставите простирку од рафије. (Сл 1).



БОЉЕ ОВАКО

Били сте непажљиви и направили сте велику мрљу од мастила док сте писали задатак. Ако мислите да је одстранити крпом или упијачем — немојте. Покушајте на овај начин: упалите шибичицу и док је још топла али без пламена притисните је на мрљу. Велики дер течности ће тренутно испарити а остатак ће порозна главица да упије.

МАЛИ ЦВЕЂАР

Ако волите цвеће — треба да знате и како се оно негује. Ваша кантица за заливање није погодна, бар не за све, јер у пољу цвеће није заливача, а оно је ипак лепо. Ако цвеће гајите у саксијама најбоље је, нарочито ако има корен луковницу (као што га имају лале и зумбул) да испод сваке ставите тањирчић који ћете повремено досипати по мало воде. Биљка ће црпети стално колико јој је потребно. Цвеће са обичним кореном можете да заливате и одгоре, да покривате лишће и цвеће, а повремено и целу саксију да стављате у дубок суд са водом. Саксија је порозна па ће при мити и сама воду и тако одржати и земљу влажном.



Јесте ли већ чули да...

... нерви преносе надражаје из руку и ногу до мозга брзином путничког авиона: 70 метара у секунди или око 250 км на час.

... у логор на Бањци, основан по наређењу окупатора јуна месеца 1941, доведени су први родољуби почетком јула те године а последња група примљена је у логор 3. октобра 1944.

... прво једнобојно морско прасе — заморче — донели су из Америке у Е-

... Кенет Главер из Херогејта, у Енглеској, вероватно је најмањи цокеј на



свету: висок је свега 1,22 метар и тежак 22 килограма.

... зграда Народног позоришта подигнута је 1869. чиме је почело и формирање данашњег Трга републике — само две године пошто су турске посаде напустиле Београдску тврђаву. То је и прва позоришна зграда у Србији.

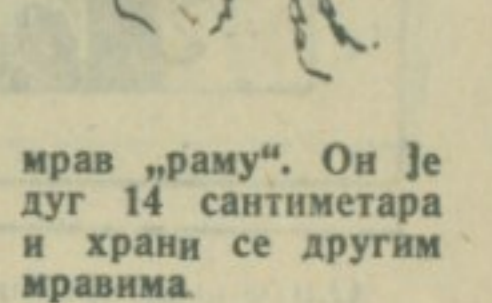


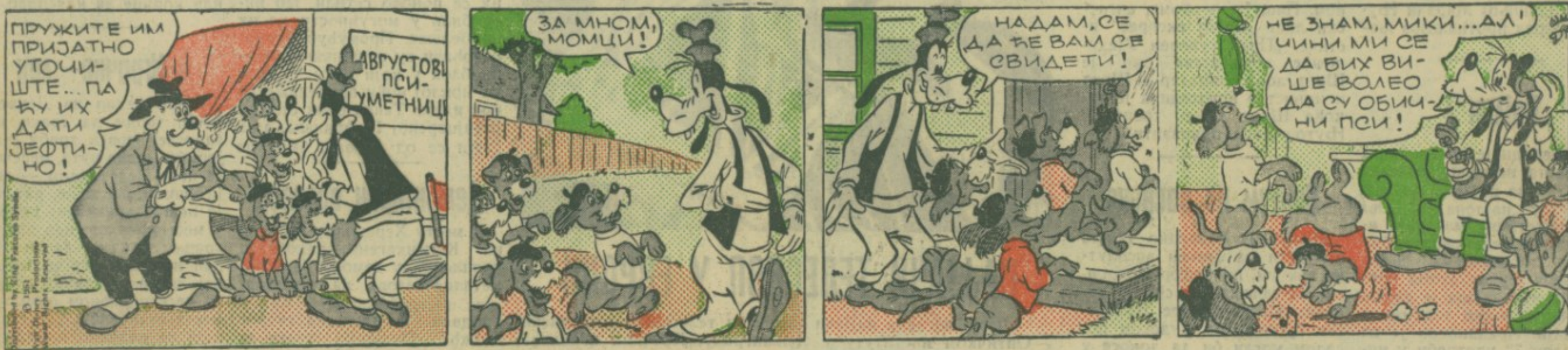
... Васко Нунез де Балбоа, први Европљанин који је угледао Тихи океан назвао је овај океан „Велико јужно море“.

... од свих мрва највећи је бразилски мрав „раму“. Он је дуг 14 сантиметара и храни се другим мравима.

... Земља је тешка 6.000 трилиона тона. Кад би се њена тежина желела изразити у килограмама требало би написати број 6 и још 21 нулу.

... судећи према неким старим арапским рукописима први напитац од кафе спремљен је и попијен 1440. године.





ИМА ИХ У ГЛАВИ

— Кажи ми из колико се ко-стију састоји човечија лобања и како се те кости зову? — пита наставник Гају.

— Не могу тренутно да се сетим ниједне, али, верујте ми, све их имам у глави — одговори Гаја.

ИСТО МУ ДОБЕ

— Како то, кажеш да идеш у лов а не носиш ми пушку ни муницију? — зачуђено пита Паја Шилић.

— Зашто да не. Овако ми је фестивалије, а резултат је исти као и кад понесем пушку — мирно одговори Шилић.

ОНА МАЛО ЈЕДЕ

Дошла Пата у књижару да ку-пи неку књигу с куварским ре-цептима.

— Какву желите? — пита је у-служно продавац. — Велику или малу?

— Малу. Знате, ја не једем много — одговори му Пата.

ИЗГУБЉЕНИ ТОЧАК

— Пре неколико дана, док сам возио аутомобил 120 километа-ра на час изгубио сам један то-чак — прича Шилић Паји.

— Забога, и ниси погинуо? — зграђава се Паја.

— Не, зашто бих погинуо. То је био резервни точак.

БОЛЕСТ ГУТЕ ГУСАНА

Лекар: — Шта да вам препи-шем!? Здрави сте као дрен.

Гута: — Нешто против апе-тита! Немам новца а једем за четворицу.

РАЈИН ОДГОВОР

— Кад су четир муге на сто-лу и ја једну убијем, колико ће их још остати? — пита учитељ Рају.

— Она мртва, учитељу, — од-говори Раја.